រឿងក្រៅប្រទេស

ក្នុងកំឡុង ១០ ឆ្នាំ មុនការផ្ទុះនៃសង្គ្រាមលោកលើកទី២, មហាអំណាចថ្មីមួយបានផុសឡើងបន្តិចម្តងៗ ពីទ្វីបអាស៊ី។ ការលាតសន្ធឹងឥទ្ធិពលនៃមហាអំណាចថ្មីនោះ មកលើអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ ក្រោយឆ្នាំ ១៩៤០, បានធ្វើឲ្យរលាយអាណាចក្រ អាណានិគមបារាំងនិងអង់គ្លេស។ មហាអំណាចថ្មីនោះគឺប្រទេសជប៉ុន។

សង្គ្រាមរវាងរុស្ស៊ីនិងជប៉ុន ដែលផ្ទុះឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩០៤ បានចប់ដោយជ័យជំនះ ជប៉ុន ដែលដណ្តើមយកបានក្រុង ព័រ-អារធួរ នៅថ្ងៃ ២ មករា ១៩០៥។ ក្រោមការសំរុះសំរួល នៃប្រធានាធិបតីអាមេរិកាំង តេអូឌរ រូស៊ីវែល, សន្ធិសញ្ញាចុះនៅ ពរស៍មូថ ឲ្យទៅជប៉ុន នូវប្រទេសកូរ៉េ និង ម៉ាន់ជូរីខាងត្បូង។ ថ្ងៃ ១៩កញ្ញា ១៩៣១ (២៦ឆ្នាំក្រោយមក) ជប៉ុនបានយកម៉ាន់ជូរីទាំងមូល, ហើយឆ្នាំក្រោយមក ក៏កាន់កាប់បានស្រុក យេហូល ទៀត (ខេត្តចិនពីដើម, ជាទ្វារចេញចូលទៅស្រុក ម៉ុងហ្គោល)។ ក្នុងពេលដែលចិន គួមិងតាង (ជាតិនិយម) និងចិនកុម្មុយនិស្ត កំពុងច្បាំងគ្នាឯង, ជប៉ុនចូលលុកលុយប្រទេសចិន នៅឆ្នាំ ១៩៣៧ ហើយយកបានក្រុងប៉េកាំងនៅខែកក្កដា, ក្រុងកង់តុង នៅខែតុលា ១៩៣៨, និងកោះហៃណាន់ ក្នុងខែកុម្ភៈ ១៩៣៩។ ដូច្នេះ នៅពេលដែលសង្គ្រាមលោកលើកទី២ ផ្ទុះឡើងនៅឆ្នាំ ១៩៣៩ នោះ, ឥណ្ឌូចិនរបស់បារាំងនៅចំក្រោមការគំរាមរបស់ជប៉ុន។ នៅទ្វីបអឺរ៉ុបវិញ, ខែមិថុនា ១៩៤០ បានឃើញសាធារណរដ្ឋទី៣ របស់បារាំង រមៀលក្រោមជើងដើរសង្វាក់ក្ងាននៃពួកណាហ្ស៊ី។ ថ្ងៃ ១៦ មិថុនា សេនាប្រមុខ ប៉េតាំង ចុះហត្ថលេខាសុំចុះចាញ់។

ឆ្លៀតពេលដែលអំណាចបារាំងនៅឥណ្ឌូចិនកំពុងទ្បេះទ្បោះ, ជប៉ុនចាត់វិធានការណ៍បញ្ឈប់ការរត់ពន្ធអាវុធ ដែលយកមកឲ្យទ័ពរបស់ ជាងកាយជាក តាមកំពង់ផែយួន, ហៃ-ផុង (កំពង់ផែចិនទាំងឡាយត្រូវជប៉ុនព័ទ្ធជាប់)។ ថ្ងៃ ១៩ មិថុនា (១៩៤០) ជប៉ុនដាក់កំណត់ (ultimatum) ឲ្យ, ជាលើកទី១, ដល់ «គូវែន័រ ហ្សេណេរ៉ាល់» នៃ ឥណ្ឌូចិន, ឧត្តមសេនីយ កាទ្រូ ដែលទើបនឹងត្រូវតែងតាំងថ្មីៗ។ កាទ្រូ ខំសុំជំនួយពីអង់គ្លេស និងអាមេរិកាំង តែឥតបានឡើយ⁽¹⁾។ ថ្ងៃ ២៩ មិថុនា ឧត្តមសេនីយជប៉ុន, នីស៊ីហារ៉ា, មកដល់ហាណូយ ហើយទាមទារឲ្យ បញ្ឈប់ចរាចរលើផ្លូវរទេះភ្លើង ដែលចូលទៅខេត្តចិន យុនណាន, និងឲ្យបិទព្រំប្រទល់ ចិន-យួនទាំងមូល (ដោយដាក់គណៈកម្មការត្រួតពិនិត្យមួយ)។ ការទាមទារ ដែល កាទ្រូ យល់ព្រមឲ្យទាំងអស់។ ថ្ងៃ ២០ កក្កដា បារាំងតែងតាំងឧត្តមនាវី ដឺគូ ជំនួសឧត្តមសេនីយ កាទ្រូ។ ថ្ងៃ ២ សីហា ជប៉ុនដាក់កំណត់ម្តងទៀត ដោយទាមទារឲ្យទ័ពខ្លួនចេញចូលតាមស្រុក តុងកឹង ដោយសេរី ព្រមទាំងឲ្យបារាំងដាក់វាលអាកាសយានជាច្រើននៅ តុងកឹង ឲ្យជប៉ុនប្រើ។ កិច្ចព្រមព្រៀងបារាំង-ជប៉ុនមួយ បានត្រូវធ្វើឡើង នៅថ្ងៃ ៣០ សីហា តាមរយៈរដ្ឋទូតបារាំង ដឺសាំងកិនតាំង, ដែលនៅក្នុងនោះ បារាំងព្រមធ្វើតាមការទាមទាររបស់ជប៉ុនទាំងអស់ ក្នុងរឿងយោធា ហើយទទួលស្គាល់ថា នឹងអាចមានលទ្ធភាពប្តូរសេដ្ឋកិច្ចគ្នា។ តបមកវិញ ជប៉ុនយល់ព្រម "គោរពអធិបតីភាពនៃបារាំងលើឥណ្ឌូចិន និងបូរណភាពទឹកដីខ្លួន"។ ប៉ុន្តែនៅឥណ្ឌូចិន ឧត្តមនាវី ដឺគូ ដែលមិនពេញចិត្តនឹងគំនិតឲ្យការសំរួលទាំងនោះទៅជប៉ុន ក៏សំរេចថាត្រូវរៀបចំទ័ពដើម្បីទប់ទល់។ នៅយប់ថ្ងៃ ៥ កញ្ញា កងវរសេនាតូចជប៉ុនមួយ ឆ្លងកាត់ព្រំដែនចិន-យួន នៅ ដុងដាង ជិតក្រុង ឡាង-សឺង។ ថ្ងៃ ១៩ កញ្ញា នីស៊ីហារ៉ា ដាក់កំណត់ឲ្យ ដឺគូ ម្តងទៀត ជាលើកទី៣ ជាមួយគ្នានឹងការសំឡុត ដោយបញ្ចេញអានុភាពកងទ័ពក្នុងឈូងសមុទ្រ តុងកឹង, នៅថ្ងៃ ២០ កញ្ញា។ រដ្ឋាភិបាលនៅ វីស៊ី (រដ្ឋាភិបាលដែលព្រមនៅក្រោមអំណាចអាល្លឺម៉ង់)

កំបញ្ជាឲ្យ ដឺគូ ចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងបារាំង-ជប៉ុនមួយទៀត, ថ្ងៃ ២២ កញ្ញា នៅហាយផុង, ដែលគ្រាន់តែធ្វើឲ្យច្បាស់ឡើងនូវកិច្ចព្រមព្រៀងមុន[២] ទ័ពជប៉ុនអាចឆ្លងកាត់ស្រុក តុងកឹង បាន, ទុកយោធា ៦ ពាន់នាក់ នៅខាងជើងទន្លេក្រហម ហើយអាចប្រើប្រាស់វាលអាកាសយាន ៣ នៅតុងកឹង។

ការចាប់ផ្ដើមឡើងអំណាចនៃជប៉ុនលើឥណ្ឌូចិន បានបញ្ចុះកិត្យានុភាពបារាំងខ្លាំងណាស់ ចំពោះមុខបណ្ដាជននៃប្រទេសទាំងបី។ ប៉ុន្តែគឺប្រទេសថៃទេ ដែលបានឆ្លៀតយកចំណេញមុនគេ ពីការធ្លាក់កិត្យានុភាពនៃអាណានិគមនិយមបារាំងនេះ។ ទំនាក់ទំនងពិសេសរវាងសៀមនិងជប៉ុន[៣] បានធ្វើឲ្យបារម្ភដល់រដ្ឋាភិបាលបារាំង ដែលបានចុះកិច្ចព្រមព្រៀងមិនឈ្លានពានគ្នាមួយ ជាមួយរដ្ឋាភិបាលថៃនៅថ្ងៃ ១២ មិថុនា ១៩៤០។ ក្នុងខែកញ្ញា, ពេលដែលបារាំងកំពុងវិវាទជាមួយជប៉ុនក្នុងរឿង តុងកឹង, រដ្ឋាភិបាល វីស៊ី សុំឲ្យរដ្ឋាភិបាលបាងកក «ធ្វើឲ្យកិច្ចព្រមព្រៀងមិនឈ្លានពានគ្នា មានប្រសិទ្ធភាពឡើង ដោយមិនបាច់ប្ដូរហត្ថលេខាគ្នា» (ព្រោះកិច្ចព្រមព្រៀងនេះបានធ្វើឡើងជាមួយរដ្ឋាភិបាលជប៉ុន, មិនទាន់ចាញ់អាល្លឺម៉ង់។ និយាយតាមពាក្យសាមញ្ញថា ៖ សុំថៃកុំមកឈ្លានពាន)។ ភិបុលសង្គ្រាម, រដ្ឋមន្ត្រីទី១ ថៃ, មិនយល់ទាស់ ប៉ុន្តែដល់ថ្ងៃទី ១៣ កញ្ញា បានទាមទារយកពីរដ្ឋាភិបាល វីស៊ី វិញនូវទឹកដីដែលបានឲ្យទៅឥណ្ឌូចិនបារាំង តាមសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៩០៧ និងទឹកដីមួយភាគទៀត ដែលបារាំងសន្យាតាមសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៩០៤ និង ១៩០៧ ថានឹងឲ្យទៅសៀមពេលណាខ្លួនឈប់ត្រួតត្រាឥណ្ឌូចិន។ ហើយ ថៃនៅតែរក្សាសិទ្ធិត្រួតត្រាប្រទេសលាវ និង កម្ពុជា! (មើលភាគទី៣, ទំព័រ ២២)។ ការមិនព្រមនៃរដ្ឋាភិបាល វីស៊ី រុញឲ្យសៀមប្រើកម្លាំង។ នៅដំណាច់ខែកញ្ញា ភិបុល បញ្ជាទ័ពឲ្យធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ តាមព្រំដែនលាវនិងខ្មែរ។ បារាំងតបតវិញដោយទម្លាក់គ្រាប់បែកនៅពេលយប់ ទៅលើទីប្រជុំជនសៀមខាងភាគឦសាន។ ចាប់តាំងពីថ្ងៃ ១៩ វិច្ឆិកា កងយោធពលចំរុះបារាំង-ខ្មែរ ធ្វើប្រតិបត្តិការជើងគោក ការពារព្រំដែន, ប៉ុន្តែត្រូវទទួលបរាជ័យជាច្រើនដង[៤]។ ថ្ងៃ ៥ មករា ១៩៤១ កងយោធាសៀមចាប់ផ្ដើមកាន់កាប់ភូមិខ្មែរជាច្រើនដែលនៅតាមព្រំដែន។ បរាជ័យនៅលើផ្ទៃគោក បញ្ជាឲ្យ “គូវែនរ័ ហ្សេណេរ៉ាល់” ដឺគូ — ដែលជានាយទាហានជើងទឹក— ធ្វើប្រតិបត្តិការមួយតាមសមុទ្រ។ កងឯកភាពនាវាបារាំងមួយដែលមាននាវាល្បាត “ឡាម៉ុត-ពីក្កេ” និងកប៉ាល់តូច ៤ ទៀត (ឡឺឌុយម៉ុងឌួកវិល, ឡាមីរ៉ាល់-សាក់នែ, ឡឺតាអួរ និងឡឺម៉ាន) ក្រោមបញ្ជាការនៃវរនាវីឯក បេរ៉ង់ហ្សេ បានទៅវាយកងទ័ពជើងទឹកថៃមួយភាគ ដែលបោះយុថ្កានៅកោះចង់, ពេលព្រលឹមស្រាងៗ ថ្ងៃ ១៧ មករា។ កប៉ាល់បារាំងបានបំផ្លាញនាវាក្រោះរក្សាឆ្នេរសៀម «ថុនបុរី» និងនាវាសំរាប់បំផ្លាញកប៉ាល់បាញ់គ្រាប់បែកទឹកជាច្រើនទៀត ដែលបីត្រូវលិចបាត់ (ជិត ៤០% នៃទ័ពជើងទឹកថៃត្រូវប្រើការលែងកើត)។

ថ្ងៃ ២១ មករា ជប៉ុនបង្ខំថៃ និងបារាំងឲ្យទទួលការសំរុះសំរួលរបស់ខ្លួន។ អ្នកតំណាងបារាំង, ជប៉ុន និងថៃ ប្រជុំគ្នាក្រោមអធិបតីភាពនៃឧត្តមសេនីយ ស៊ូមិត, ថ្ងៃ ៣១ មករា នៅព្រៃនគរ, ហើយចុះហត្ថលេខាព្រមឈប់បាញ់គ្នានៅលើនាវាល្បាតជប៉ុន “ណាតូរី”។ ការចចារដើម្បីសន្តិភាព ចាប់ធ្វើឡើងនៅថ្ងៃ ៧ កុម្ភៈ ឯក្រុងតូក្យូ ក្រោមអធិបតីភាព អ្នកតំណាងរដ្ឋាភិបាលជប៉ុន, ម៉ាត់ស៊ូកា។ ខាងបារាំងមានរដ្ឋទូតបារាំងនៅតូក្យូ, អាកសែន អង់រី និងខាងសៀមមានម្ចាស់ វ៉ាន់វៃធ្យាកន, ទីប្រឹក្សានៃរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេស។ ការចចារនេះចប់ និងការធ្វើកិច្ចសន្យាសន្តិភាពបារាំង-ថៃ នៅថ្ងៃ ៩ ឧសភា ១៩៤១ ដែលតាមកិច្ចនោះ បារាំងឲ្យទៅសៀម នូវខេត្តស៊ីសុផុន, បាត់ដំបង, ភាគខេត្តស្ទឹងត្រែង, កំពង់ធំ និងសៀមរាប ដែលនៅខាងជើងខ្សែ “ហ្គ្រាដ” លេខ ១៥ (កុំច្រឡំខ្សែស្របដែលជា “ដឺហ្គ្រេ” ហើយខ្ពស់ជាង) លើកលែងតែបរិវេណអង្គរ[៥]។ ការបាត់បង់ជាលើកទី២ នូវខេត្តសម្បូណ៌ស្រូវទាំងនេះ ធ្វើឲ្យដុនដាបសេដ្ឋកិច្ចខ្មែរ ជាហេតុធ្វើឲ្យប្រជាជនយើងវេទនាយ៉ាងខ្លាំង ក្នុងរយៈសង្គ្រាមលោកលើកទី២ ទាំងមូល។

ក្រោយមកទៀត, នៅស្រុកបារាំង, ជប៉ុនធ្វើកិច្ចព្រមព្រៀងមួយទៀតជាមួយបារាំង (ហៅកិច្ចព្រមព្រៀង ដារឡង់-កាតូ នៃថ្ងៃ ២៩ កក្កដា ១៩៤១) ដែលអនុញ្ញាតឲ្យទ័ពជប៉ុន «ស្នាក់នៅ» លើទឹកដីឥណ្ឌូចិនទាំងមូល។ គ្រាន់តែស្ទឹកឈើឯស្រុកបារាំងទុំហើយជ្រុះភ្លាម, កងអាកាសចរជប៉ុនក៏ចាប់ផ្ដើមប្រើវាលចុះយន្តហោះនៅកម្ពុជានិងនៅកូសាំងស៊ីន, កិច្ចដែលឲ្យសញ្ញានៃការរៀបវាយប្រទេសថៃនិងប្រទេសកូមា។ ថ្ងៃ ៨ ធ្នូ ១៩៤១ គឺមួយថ្ងៃបន្ទាប់ពីការទម្លាក់គ្រាប់បែកលើ ភើលហ៊ើបបួរ, កងយោធាជប៉ុនចូលទៅស្រុកសៀមតាមស្រុកខ្មែរ[៦]។

ទោះបីជាជប៉ុនបានគោរពអធិបតីភាពបារាំងលើឥណ្ឌូចិនក៏ដោយ (រហូតដល់ខែមីនា ១៩៤៥), វត្តមាននៃកងទ័ពជប៉ុន បានឲ្យសន្ទុះមួយដល់ពួកអ្នកជាតិនិយមនៅឥណ្ឌូចិនទាំងអស់ ឲ្យហ៊ានចេញពីភាព ស៊ើរពួន-ស៊ើរចេញមុខរបស់ខ្លួន។ ប៉ុន្តែស្ទួលនៃចលនាជាតិនិយមខ្មែរ បានកើតឡើងយូរមកហើយ មុន "ជប៉ុនចូល" ទៅទៀត[៧], បើបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់មែនទែន គឺក្នុងឆ្នាំ ១៩៣៩, ពេលដែលអាចារ្យបាលីម្នាក់ ឈ្មោះ ប៉ាច-ឈឺន និងមន្ត្រីម្នាក់នៅបណ្ណាល័យពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ឈ្មោះ សឺង ង៉ុកថាន់ បានបង្កើតសារព័ត៌មានទី១ ជាភាសាខ្មែរ ៖ កាសែត (ពេលនោះមិនទាន់មានពាក្យសារព័ត៌មាននៅឡើយទេ) «នគរវត្ត»។ នាមទាំង២ នេះ, ជាមួយនិងនាមមួយទៀត – ហែម ចៀវ, បានដក់ជាប់ក្នុងដួងចិត្តនិងក្នុងសតិនៃខេមរជនជាច្រើន ដែលសំគាល់អ្នកទាំង ៣ ថាជាអ្នកស្នេហាជាតិដោយសកម្ម។ គោលដៅដំបូងនៃកាសែតនគរវត្ត គឺ ញុះញង់បណ្ដាជនឲ្យទាមទារស្វ័យភាពឲ្យបានកាន់តែច្រើន ពីអាណានិគមនិយមបារាំង, គឺថាឲ្យត្រឡប់មករបបមុន ដែលមិនសូវតឹងតែង ហើយដែលបានចែងក្នុងសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៨៦៣ (មុនការ "ក្ដងនឹងចំពុះទុង" នៃឆ្នាំ ១៨៨៤)។ ក្នុងការតយុទ្ធនេះ លោក សឺង ង៉ុកថាន់[៨] នឹងទៅពឹងផ្អែកលើព្រះសង្ឃ, ដែលមិនមែនគ្រាន់តែជាកម្លាំងនៃព្រះពុទ្ធសាសនាដែលប្រជាជនខ្មែរបានរំលាយចូលជាពុម្ពមួយ ជាមួយប្រទេសនិងជាតិសាសន៍ខ្លួនទេ[៩], ព្រះសង្ឃជាកម្លាំងនយោបាយ១ ដោយសារសកម្មភាពក្នុងការអប់រំប្រជារាស្ត្រ។

ជាមួយនឹងភិក្ខុ ហែម ចៀវ, សាស្ត្រាចារ្យបាលី និងអាចារ្យនៃយោធភូមិទាហាន "ជើងក្រហម" ទាំងអស់[១០], លោក សឺង ង៉ុកថាន់ បង្កើតសមាគមមួយឈ្មោះ សមាគមពុទ្ធិមាមិកជន (មិត្តនៃពុទ្ធសាសនា) ដែលបើកឲ្យគាត់ទាក់ទងយ៉ាងស្រួល ជាមួយឧបាសកនិងព្រះសង្ឃនៃគណៈទាំង២, ធម្មយុត្តិ និងមហានិកាយ។ ថ្ងៃ ១៥ កក្កដា ១៩៤២ លោកអាចារ្យ ហែម ចៀវ ត្រូវគេចាប់ ក្រោមការចោទថា ចែកត្រាក់ប្រឆាំងនឹងបារាំង ហើយនិង "ទាក់ទងនឹងជប៉ុន"។ នៅក្នុងសាលជំនុំនៃគណៈរដ្ឋមន្ត្រី, ចំពោះមុខលោក ទា សាន, រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងធម្មការ, បារាំងឈ្មោះ បារ៉ូ ដែលជាអធិការកិច្ចការនយោបាយ បានដកស្បង់ចីពរចេញពីលោកអាចារ្យ ចៀវ ដែលរួចមក ត្រូវគេយកទៅឃុំឃាំង។ ថ្ងៃ ១៩ កក្កដា, ភិក្ខុ ១ ៥០០ អង្គដែលមកពីគ្រប់តំបន់នៃប្រទេស, ប្រជុំគ្នាកកកុញនៅមុខផ្ទះ "រ៉េស៊ីដង់ស៊ូប៉េរីយ័រ" ឈ្មោះ ដឺឡែម ដោយលើកបដា "ដោះលែងអាចារ្យ ចៀវ!"។ ការវាយតប់គ្នាបានកើតមានឡើង រវាងភិក្ខុនិងទាហានបារាំង (តាមសៀវភៅបារាំង) ដែលគេហៅមកបន្ថែម (ព្រោះទាហានខ្មែរពុំហ៊ានប្រមាថភិក្ខុ)។ បារាំងបានចង់ឲ្យការបង្ក្រាបបាតុកម្មទី១ ដែលប្រឆាំងនឹងខ្លួននេះ ទៅជាគំរូ។ គេក៏ឥតបានឃើញមានប្រតិកម្មឆ្លើយនឹងការបង្ក្រាបភិក្ខុនេះ ហើយចាប់តាំងពីថ្ងៃនោះមក ប្រទេសក៏ស្ងប់ស្ងាត់វិញ រហូតដល់ឆ្នាំ ១៩៤៥។ "អ្នកនាំអាទិ៍" បានត្រូវគេចាប់ឃុំឃាំង។ លោក សឺង ង៉ុក ថាន់ ដែលគេរកមុខ, ត្រូវទៅជ្រកនឹងទាហានជប៉ុន ដែលបញ្ជូនគាត់មកដល់តូក្យូ តាមរយៈស្ថានទូតជប៉ុននៅបាងកក។ តុលាការសឹកនៅព្រៃនគរ, ក្នុងថ្ងៃ ១៩ ធ្នូ, កាត់ទោសប្រហារជីវិតលោក ប៉ាច ឈឺន និង លោកអាចារ្យ ហែម ចៀវ។ ប៉ុន្តែនៅថ្ងៃ ១៥ មិថុនា ១៩៤៣, ទោសនោះបានត្រូវបន្ថយមកត្រឹមដាក់គុក១ជីវិតវិញ ហើយអ្នកទាំង២ ក៏ត្រូវគេ

យកទៅឃុំឃាំងឯកោះត្រឡាច[១១] ដែលនៅទីនោះ, ក្រោយមក លោកអាចារ្យ ហែម-ចៀវ បានសុគត (បើតាមវិន័យសង្ឃ ភិក្ខុ ហែម-ចៀវ ឥតបានត្រូវគេផ្សឹកទេ)។ នេះគឺក្នុងរាជ្យព្រះបាទ នរោត្តម សីហនុ។

ការចេះធ្លលនៃគំនិតជាតិនិយមទាំងនេះ បានត្រូវកម្ចាដោយការឃោសនាជប៉ុនអំពីការបង្កើតឡើង, ក្នុងអនាគតកាល, នូវ «ពិភពសម្បូណ៌សប្បាយជាមួយគ្នានៅមហាអាស៊ីបូព៌ា»[១២]។ បារម្ភនិងការណ៍នេះ, ដឺគូ ប្រឹងប្រែងធ្វើឲ្យមានឡើងនូវគំនិត «សហព័ន្ធនិយម» ថ្មីមួយអំពីឥណ្ឌូចិន[១៣]។ ដើម្បីកិច្ចនេះ, វិធានការណ៍ខ្លះបានត្រូវចាត់ឡើងដោយអាជ្ញាធរបារាំង ៖ ពិនិត្យឡើងវិញនូវទំនាក់ទំនងផ្លូវមនុស្ស រវាងបារាំង និង ជនជាតិក្នុងស្រុក, តំកើងកិត្យានុភាពនៃស្តេចនៅឥណ្ឌូចិន[១៤], បង្កើតចលនាយុវជននិងកីឡា[១៥], ចំរើនអក្សរសាស្ត្រស្នេហាជាតិថ្មីមួយដើម្បីយុវជន, បង្កើតសភាសហព័ន្ធនៃឥណ្ឌូចិនមួយដែលមានសមាជិក៣០នាក់ ជាជនជាតិឥណ្ឌូចិន ទល់នឹង ២៣ ខាងបារាំងៗល។ នៅប្រទេសកម្ពុជា, «រេស៊ីដង់ ស៊ូប៉េរីយ័រ» ហ្គោជេ នៅតែបន្ទំឲ្យមានការកែទំរង់ដ៏តឹងតែង, ជាហេតុដែលខុសនឹងគំនិត «សហព័ន្ធនិយម» នៃ ដឺគូ។ រាជបញ្ញត្តិមួយ ចុះ ថ្ងៃ ១៣ សីហា ១៩៤៣ បង្គាប់ឲ្យប្រើអក្សររ៉ូម៉ាំង ដើម្បីសរសេរជាភាសាខ្មែរ (របៀបដូចអក្សរយួនសព្វថ្ងៃ។ ខ្មែរយើងជាច្រើននៅមានបញ្ជីជាតិ ឬបញ្ជីចុះអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលសរសេររបៀបនោះ)។ រាជបញ្ញត្តិមួយទៀត ថ្ងៃ ១៧ កក្កដា ១៩៤៥ បង្គាប់ឲ្យប្រើជាផ្លូវការនូវប្រកតិទិន «បារាំង» (ហ្គោជេ បន្ទំឲ្យឈប់ប្រើប្រក្រតិទិនតាមចន្ទគតិ ព្រោះចង់បំបាត់បុណ្យចូលឆ្នាំខ្មែរ)។

ពេលដែលឧត្តមនាវី ដឺគូ, ពីឈូងសមុទ្រសៀម ទៅឈូងសមុទ្រតុងកឹង, កំពុងកាច់ចង្កូតទប់នាវាឥណ្ឌូចិនកុំឲ្យឃ្លីងឃ្លោង – នាវាឥណ្ឌូចិនដែលលើកទង់ជ័យបារាំងនៅឡើយ- ឧត្តមសេនីយ ដឺហ្គោល, ដែលនៅជាមួយអាប៉ក់ក្បែរវាលខ្សាច់សាហារ៉ា, កំពុងដោះស្រាយចំណោទផ្សេងទៀត។ ៣-៤ អាទិត្យក្រោយការកើតមាន «កងកម្លាំងបារាំងសេរី» មក, ដឺហ្គោល បង្កើត «សភាការពារអាណាចក្រ» ៖ ចំពោះ ដឺហ្គោល, ការរំដោះស្រុកបារាំងត្រូវធ្វើជាមួយគ្នានឹងការប្រុងប្រៀបកសាងឡើងវិញ នូវអាណាចក្រអាណានិគមបារាំង, ដែលអាចរលាយខ្ចាត់ខ្ចាយ ព្រោះតែការរលំនៃសាធារណរដ្ឋទី៣។ កសាងអាណាចក្រឡើងវិញ គឺធ្វើឲ្យស្រុកបារាំងទៅជាមហាអំណាចវិញ។ ថ្ងៃ ២២ កុម្ភៈ ១៩៤១ សភាការពារអាណាចក្រ ចេញសេចក្តីប្រកាសទី១ ថាខ្លួននឹងមិនទទួលស្គាល់ការបោះបង់ចោល (ទឹកដីអាណានិគម) ណាមួយឡើយ ពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាល វីស៊ី, ជាពិសេសឥណ្ឌូចិន។ ដូច្នេះ ដឺហ្គោល នៅតែសម្លឹងមកឥណ្ឌូចិនជានិច្ច។ ខែមិថុនា ១៩៤៣ នៅក្រុងអាល់ហ្សេ, “គណៈកម្មការបារាំងរំដោះជាតិ” បានត្រូវប្រកាសឡើង។ ដឺហ្គោល មិនបានភ្លេចទេនូវការណ៍ដែលសម្ពន្ធមិត្តអង់គ្លេស និងអាមេរិកាំងរបស់គាត់ -ឈួកឈិល និង រូស៊ីវែល- បានបែរទៅចចារជាមួយ ដារឡង់ និង ឧត្តមសេនីយ ហ្ស៊ីរ៉ូ វិញ (តំណាងរដ្ឋាភិបាល វិស៊ី) ក្នុងករណីដែលត្រូវដាក់ទ័ពលើ «ទឹកដីបារាំង» (ម៉ាដាហ្គាស្កា, អាល់ហ្សេរី)។ ការនេះបានមានឡើងក្រោយពេលដែលកងទាហានបារាំងសេរីទទួលបរាជ័យ ក្នុងការឡើងគោកលើប្រទេស ស៊ីរី។ មួយចំណែកទៀត ដឺហ្គោល ដឹងច្បាស់ថា ហ្វ្រង់គ្លិន រូស៊ីវែល ឥតពេញចិត្តទាល់តែសោះ នឹងអាណានិគមនិយមរបស់បារាំង។ ហេតុនេះហើយបានជា ដឺហ្គោល មិនទុកចិត្តសម្ពន្ធមិត្តរបស់គាត់ ហើយយល់ថា ត្រូវតែជនជាតិបារាំងតយុទ្ធខ្លួនឯង ដើម្បីរក្សាអធិបតេយភាពលើឥណ្ឌូចិន។

នៅខែសីហា ១៩៤៣, សន្និសីទនៃក្រុងកេបិក សំរេចបើកឆាកប្រយុទ្ធមួយទៀត ដាក់ក្រោមបញ្ជាការឧត្តមនាវីអង់គ្លេស ម៉ោន បទ្ទឹន។ មណ្ឌលចំបាំងរបស់ ម៉ោន បទ្ទឹន ដែលទទួលឈ្មោះថា «បញ្ជាការអាស៊ីអគ្នេយ៍» (គឺក្នុងពេលនោះហើយ ដែលពាក្យថា "South East Asia" , អាស៊ីភាគអគ្នេយ៍, បានត្រូវប្រើជាលើកដំបូង)។ បេសកកម្មរបស់ ម៉ោន បទ្ទឹន គឺធ្វើ “វិទ្ធង្សនា” ផ្លូវសឹកនៅគ្រប់កន្លែងដែលជប៉ុនកាន់កាប់, ឥណ្ឌូចិន ក៏ដែរ។ គណៈកម្មការនៅ អាល់ហ្សេ របស់ ដឺហ្គោល ក៏ខំប្រឹងប្រែងធ្វើឲ្យគេបញ្ចូលកងឯកភាពបារាំងទៅក្នុង

បញ្ហាការអាស៊ីអគ្នេយ៍នោះ។ វរសេនីយត្រី ដឺឡង់ក្លាត (ក្រោយមកឡើងជាឧត្តមសេនីយ៍ត្រួតទ័ពជើងគោកនៅស្រុកខ្មែរមុនបានឯករាជ្យ) ដែលជាអ្នកទាក់ទងរវាងកងទាហានបារាំងនៅស្រុកចិន និងកងទាហានអង់គ្លេសនៅស្រុកឥណ្ឌា ពន្យល់ ម៉ោន បទ៉ឹន អំពីប្រយោជន៍នៃយោធពលបារាំង ដែលស្គាល់ច្បាស់នូវទឹកដីឥណ្ឌូចិន។ ម៉ោន បទ៉ឹន ដែលតាំងទីបញ្ជាការនៅក្នុងកោះស្រីលង្កា, ក៏ព្រមទទួលឲ្យបារាំងចូលរួមជាមួយ។ មិនយូរប៉ុន្មាន នាយទាហានបារាំងមួយក្រុមមកនៅក្រុងកាល់កុត្តា ហើយរៀបចំធ្វើការទាក់ទងតាមវិទ្យុជាមួយឥណ្ឌូចិន។ ដឺឡង់ក្លាត ទទួលការយល់ព្រមពី ដឺហ្គោល ឲ្យបង្កើត «ក្រុមសកម្ម» មួយ ដែលនឹងទៅរៀបចំបង្ក «ពួកក្នាក់ងារសម្ងាត់តស៊ូនឹងជប៉ុន» នៅឯឥណ្ឌូចិន[១៦]។

ប៉ុន្តែកិច្ចការសម្ងាត់នេះមិនមែនស្រួលទេ, ពីព្រោះឥណ្ឌូចិនរបស់ ដឺគូ មិនដែលលាក់ថាខ្លួនមិនចូលចិត្តនឹង "ពួក" ដឺហ្គោល ឡើយ។ ដឺគូ យល់ថាត្រូវតែទុកស្ថានការណ៍នៅឥណ្ឌូចិនឲ្យនៅដដែល (Statu Quo), កុំធ្វើកិច្ចអ្វីដែលអាចធ្វើឲ្យ ជប៉ុន មានប្រតិកម្មខ្លាំង, ប្រតិកម្មដែលអាចបញ្ចប់អធិបតេយភាពបារាំងលើឥណ្ឌូចិន។ ប៉ុន្តែមេទ័ពបារាំងនៅតុងកឹង, ឧត្តមសេនីយ៍ ម័រដង់, បានត្រូវគេខ្សិបប្រាប់អំពីសកម្មភាពសម្ងាត់លើទឹកដីខ្លួន។ ធាប់ដឹងថាខ្យល់បក់មកពីខាងណា, ម័រដង់ វិនិច្ឆ័យថា ពេលវេលាមកដល់ហើយ ដែលត្រូវចុះចូលនឹងឧត្តមសេនីយ៍ ដឺហ្គោល។ ម័រដង់ ក៏ចាប់ប្តូរសារសម្ងាត់ជាមួយ "កាល់កុត្តា" ហើយសុំបញ្ជាពី ដឺហ្គោល។ ថ្ងៃ ៦ កក្កដា ១៩៤៤, គឺមួយខែគត់ ក្រោយការឡើងគោកនៅ ន័រម៉ង់ឌី របស់កងទ័ពសម្ពន្ធមិត្ត, ដឺឡង់ក្លាត លោតឆ័ត្រលើតុងកឹង ហើយជួបជាមួយ ម័រដង់ និងកូឈួយ, ឧត្តមសេនីយ៍ អែម៉េ, ឯហាណូយ។ ការនេះ ដឺគូ ឥតដឹងទេ។ បន្ទាប់ពីបានឃើញគំរោងការណ៍ផ្សេងៗ នៃ "ការតស៊ូ" ទល់នឹងជប៉ុនមក, ម័រដង់ និង អែម៉េ ក៏សុខចិត្ត "ចូលដៃ" ជាមួយទាំង២ នាក់។ ថ្ងៃ ២៥ សីហា, ដឺហ្គោល, នាយករដ្ឋកិបាលបណ្តោះអាសន្ន, ដើរចូលក្រុងប៉ារីស — ដំណើរចូលដែលបានជាប់ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្របារាំង។ ថ្ងៃ ១២ កញ្ញា, ឧត្តមសេនីយ៍ ម័រដង់, ដែលបានចូល "រ៉ឺត្រែត" តាំងតែពីខែកក្កដា ហើយដែលឧត្តមសេនីយ៍ អែម៉េ ជំនួស, បានត្រូវរដ្ឋាភិបាលបណ្តោះអាសន្ន ដឺហ្គោល តែងតាំងដោយសម្ងាត់ជាអគ្គប្រតិភូនៃរដ្ឋាភិបាលបារាំងនៅឥណ្ឌូចិន។ នាទីថ្មី ហើយមិនទាន់បេញមុខនេះ នៅក្រោមបង្គាប់ផ្ទាល់របស់ «គណៈកម្មការសកម្មដើម្បីការរំដោះឥណ្ឌូចិន» ដែលគេបង្កើតឡើងស្របគ្នានៅស្រុកបារាំង, ហើយដែលរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអាណានិគម រ៉ឺណេ ប៉្លេវែន ដឹកនាំ។ ដល់ថ្ងៃ ២៤ តុលា ទើបរដ្ឋាភិបាលបណ្តោះអាសន្ន បានត្រូវទទួលស្គាល់ពីប្រទេសអង់គ្លេស, អាមេរិកាំង, រុស្ស៊ី និងកាណាដា (ពួកសម្ពន្ធមិត្ត)។ ៤ ថ្ងៃក្រោយមក អែម៉េ ឲ្យ ដឺគូ ដឹងអំពីរឿង ម័រដង់។ តូចចិត្តល្មមដែរ, ដឺគូ មិនព្រមនៅក្រោមបង្គាប់ ម័រដង់, ហើយក៏វាយទូរលេខសុំលាឈប់ ទៅរដ្ឋាភិបាលបណ្តោះអាសន្ន។ ប៉ុន្តែ បន្ទាប់ពីបានជួបគ្នា ២ដង ជាមួយ ដឺឡង់ក្លាត, ដឺគូ ក៏សុខចិត្ត "លេងជាមួយ" ៖ ដើម្បីកុំឲ្យជប៉ុនសង្ស័យ, ដឺគូ នៅតែធ្វើ "គូវែន័រ ហ្សេណេរ៉ាល់" ដដែល ប៉ុន្តែអំណាចមែនទែន ទាំងខាងស៊ីវិលទាំងខាងទាហាន ត្រូវកាន់កាប់ដោយ ម័រដង់។

តាំងពីខែតុលា មក (១៩៤៤), អាកាសយាននៃទ័ពជើងអាកាសអង់គ្លេសបានទម្លាក់តាមឆ័ត្រយោងនូវមនុស្សនិងអាវុធ លើស្រុកលាវ ស្រុកយួន និងស្រុកខ្មែរ[១៧]។ ប៉ុន្តែការណ៍ដែលឧស្សាហ៍ឃើញយន្តហោះអង់គ្លេសក្នុងអាកាសឥណ្ឌូចិន ដែលជារបស់បារាំង, ថែមនិងការរើសបានឆ័ត្រយោងនិងសម្ភារៈ ដែលវាយោបានទាញឲ្យខុសពីទីដៅ, បានបំផុសការសង្ស័យរបស់ "កាំប៉េតៃ", ក្រសួងសម្ងាត់ជប៉ុន។ "កាំប៉េតៃ" នេះ បានទទួលការក្រែងអោយ៉ាងខ្លាំង ពីសំណាក់បារាំង (នៅឥណ្ឌូចិន), អង់គ្លេស (នៅកូមានិងម៉ាឡេស៊ី) និងអាមេរិកាំង (នៅហ្វីល្លីពីន), ដោយសាររបៀបធ្វើការរបស់ខ្លួន ដែលអ្នកខ្លះថា មិនសូវខុសគ្នាពី «អិន.កា.វ៉េ.ដេ.» រុស្ស៊ី, ឬតាមអ្នកខ្លះទៀតថាស្រដៀងនឹង «ហ្គេស្តាប៉ូ» អាល្លឺម៉ង់។ មិនយូរប៉ុន្មាន, ជប៉ុនក៏ដឹងអស់អំពី «ការដើរខ្សែលើ» របស់បារាំងនេះ។ ថ្ងៃ ២០ កញ្ញា ពលទាហានរបស់ឧត្តមសេនីយ៍ ម៉ាក់អារធួរ ឡើងគោកនៅ

ហ្វីលីពីន ហើយថ្ងៃ ២៥ កុម្ភៈ ១៩៤៥ ដណ្ដើមបានក្រុងម៉ានីល។ ឥណ្ឌូចិនក៏បានលេចចេញមកដូចជាទីដៅមួយនៃការឡើងគោកលើកក្រោយរបស់ពួកអង់គ្លេស-អាមេរិកាំង។ ថ្ងៃ ៧ កុម្ភៈ, កងអាកាសចរអាមេរិកាំង ចេញពីមូលដ្ឋាននៅឥណ្ឌា ហើយទម្លាក់គ្រាប់បែកលើទីតាំងជប៉ុននៅឥណ្ឌូចិន[១៨] និងនៅប្រទេសថៃ។ ជប៉ុនក៏សំរេចថាទៅមុនដើងការណ៍ ហើយបន្ទំ ដឺគូ ឲ្យ "ទម្លាក់បៀ" របស់ខ្លួន។

ថ្ងៃ ៩ មិនា ១៩៤៥, *ក្នុងវិមាន នរោត្ដម (ទីស្ដីការ គូវែន័រ ហ្សេណេរ៉ាល់) ឯព្រៃនគរ, រដ្ឋទូតជប៉ុន ម៉ាត់ស៊ូម៉ូតូ ដាក់កំណត់ឲ្យ ដឺគូ ដោយទាមទារឲ្យកងទ័ពទាំងអស់នៅឥណ្ឌូចិន មកនៅក្រោមបញ្ជាការជប៉ុន។ ដឺគូមិនយល់ព្រម, ជប៉ុនក៏វាយភ្លាមៗ ក្នុងកំឡុងមួយយប់ប៉ុណ្ណោះ កងទ័ពបារាំងទាំងមូលនៅឥណ្ឌូចិន បានរលាយបាត់, ហើយជាមួយការណ៍នេះ គ្រឹះស្ថានអាណានិគមក៏បានរលំ។ លើកលែងតែយោធា ៣-៤ ពាន់នាក់, ក្រោមបញ្ជាការឧត្ដមសេនីយ៍ អាឡេះសង់ឌ្រី និងសាបាជេ, ដែលបានចេញរួចទៅដល់ស្រុកចិន។ ដឺគូ និងមេទាហានទាំងអស់បានត្រូវគេយកទៅដាក់គុក។ នៅប្រទេសកម្ពុជា, កងទាហាន "ជើងក្រហម" ប្រមាណ ១០ យោធភូមិនោះ បានត្រូវជប៉ុនមកចាប់ដោយឥតទាំងដឹងខ្លួនបានបន្ដិចឡើយ។ ស្អែកឡើង, តាមសេចក្ដីសុំរបស់ជប៉ុន ព្រះបាទនរោត្ដម សីហនុ នៅភ្នំពេញ, ព្រះបាទស៊ីសាវ៉ាងវង្ស នៅវៀងចន្ទន៍,* ***ប្រកាសឯករាជ្យ*** *របស់ប្រទេសរៀងខ្លួន និងការបំបាត់ចោលនូវអាណានិគម (ប្រតិកត្តូរ៉ា) បារាំង។ ចំណែកឯអធិរាជ បាវ-ដាយ នៅក្រុងវេ ក៏បានធ្វើដូច្នោះដែរ ១ ថ្ងៃក្រោយមក, ថ្ងៃ ១១ មិនា។*

បណ្ដាជនទាំងឡាយនៅឥណ្ឌូចិន បានភ្ញាក់គ្រប់គ្នានឹងដំណឹងថាបានឯករាជ្យនេះ។ ប៉ុន្ដែនៅស្រុកបារាំង, ឧត្ដមសេនីយ៍ ដឺហ្គោល យល់ថា ពេលវេលាមកដល់ហើយ ដែលត្រូវបង្ហាញឲ្យជាក់លាក់ នូវនយោបាយលើឥណ្ឌូចិន។ ថ្ងៃ ១៥ មីនា, ដឺហ្គោល និយាយទៅកាន់ប្រជាជនបារាំង ដោយបន្ទោសនយោបាយបោះបង់របស់ (រដ្ឋាភិបាល) វីស៊ី, ហើយអះអាងការសង្ឃឹមនិងចំណង់របស់ប្រទេសបារាំង ដែលចង់ឃើញឥណ្ឌូចិន "រំដោះ" ថ្ងៃ ២៤ មីនា រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអាណានិគម ស្សាកុបប៊ី ប្រកាសថា កាលណាឥណ្ឌូចិន"រំដោះ" ហើយ គេនឹងបង្កើត «សហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន» ដែលនឹងនៅក្នុង សហភាពបារាំង[១៩], ហើយដែលបារាំងនឹងការពារផលប្រយោជន៍លើផ្ទៃអន្ដរជាតិជំនួស។ ប៉ុន្ដែ របនាសម្ពន្ធនៃសហព័ន្ធនោះ មិនទាន់បានរៀបចំនៅឡើយទេ មានតែពាក្យសន្យាខ្លះ ដូចតទៅនេះ ៖ «ជនជាតិនៅសហព័ន្ធនឹងទៅជាពលរដ្ឋឥណ្ឌូចិន និង ពលរដ្ឋនៃសហភាពបារាំង។ អ្នកនោះនឹងអាចបំពេញមុខងារ (ក្នុងរដ្ឋ) សហព័ន្ធនៅឥណ្ឌូចិន និងនៅក្នុងសហភាព។ សហព័ន្ធនឹងមានរដ្ឋាភិបាល (កណ្ដាល) មួយ ដឹកនាំដោយ គូវែន័រ ហ្សេណេរ៉ាល់ ម្នាក់។ ប្រទេសទាំង **៥** *ដែលខុសគ្នាដោយអារិយធម៌, ជាតិសាសន៍, នឹងរក្សាទុកនូវលក្ខណៈផ្ទាល់របស់ខ្លួន នៅក្នុងសហព័ន្ធ»... ។ល។ ការប្រកាសនៃថ្ងៃ ២៥ សីហានេះ បានទៅជាមូលដ្ឋាននៃខ្សែនយោបាយបារាំងក្នុងឆ្នាំក្រោយៗ ទៀត។*

យើងបានឃើញមកហើយថា ស្ថានភាពនៅឥណ្ឌូចិនកំពុងវិវត្តន៍ទៅតាមទិសមួយផ្សេងទៀត។ ការរលាយបាត់ភ្លាមនៃអំណាចបារាំង បានបំផុសឡើងភ្លាមដែរ នូវបញ្ហាទឹកដី, ជាពិសេសបញ្ហាកម្ពុជាក្រោម, កូសាំងស៊ីន។ ពេលដែលបារាំងឡើងគោកនៅឥណ្ឌូចិនជាលើកដំបូង, យួននិងសៀមកំពុងហែកចែកគ្នា នូវស្រុកខ្មែរ និងស្រុកលាវ។ ការបង្ខិតបង្ខំលើសៀមព្រមគ្នា, ពីសំណាក់បារាំងនិងអង់គ្លេស, បានធ្វើឲ្យសៀមដកដៃចេញមួយក្អែតសិន ពីកម្ពុជាក្នុងព្រំដែនសព្វថ្ងៃ ដែលហៀបនឹងទៅជាខេត្តសៀមមួយទៅហើយ។ ប៉ុន្ដែ កម្ពុជាក្រោម, ដែលយួនបានចូលមកនៅណែនណាន់តាន់តាប់ទៅហើយ, បានក្លាយទៅជាអាណានិគមពេញទី (កូឡូនី) របស់បារាំង ក្រោមឈ្មោះថា «កូសាំងស៊ីន», ដូចដែលអ្នកដើរសំពៅជាតិអឺរ៉ុបបានធ្លាប់ហៅមក។

ដល់ជាតិខ្មែរនិងជាតិយួនបាន «ឯករាជ្យ», បញ្ហាបញ្ជាក់ព្រំដែនរវាងប្រទេសទាំង២ ក៏ត្រូវតែមានឡើង។ ថ្ងៃ ១៧ មេសា (១៩៤៥) នៅប្រទេសវៀត-ណាម (ឈ្មោះជាផ្លូវការសរសេរដូច្នេះ, កាលនោះ)

រដ្ឋាភិបាល ត្រឹងត្រុងគិម បានត្រូវតែងតាំងឡើង, ហើយក៏ចាប់គិតគូរ «បង្រួបបង្រួមប្រទេស» ភ្លាម គឺភ្ជាប់កូសាំងស៊ីនទៅវៀត-ណាម។ ថ្ងៃ ១៨ មិថុនា អធិរាជ បាវ-ដាយ ធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ បញ្ជាក់បំណងខ្លួនថា នឹងបង្កើយឯកភាពនៃវៀត-ណាម, ដោយប្រមូលមកដាក់ក្រោមការគ្រប់គ្រងនៃរដ្ឋាភិបាលក្រុងវេ, មិនត្រឹមតែ ទ្រុង-គឺ (អណ្ណាម) និង បាក់-គី (តុងកឹង) ទេ គឺថែមទាំងទឹកដីឯទៀតនៃអាណាចក្រ។ ព្រះចៅ សីហនុ យល់ច្បាស់ថាគេនិយាយពីកូសាំងស៊ីន, ក៏តបទៅវិញនៅថ្ងៃ ២៥ មិថុនា ៖ «ប្រទេសកម្ពុជាមិនអាចនៅព្រងើយកន្តើយឡើយ ចំពោះការផ្លាស់ប្តូរលក្ខន្តិកៈនៃដែនដីមួយ ដែលខ្លួននៅតែមានសិទ្ធិលើដរាប», ហើយក៏សុំឲ្យមានគណៈកម្មការមួយសំរាប់បញ្ជាក់ព្រំដែននៃប្រទេសទាំង២។ ជិតដាច់ខែកក្កដា, ត្រឹងត្រុងគិម បានធ្វើឲ្យជប៉ុនយល់ព្រមរំលាយការអភិបាលកណ្តាលលើឥណ្ឌូចិន (របស់ គូវែន័រ ហ្សេណេរ៉ាល់), ហើយដាក់ តុងកឹង ក្រោមឱវាទរដ្ឋាភិបាលក្រុងវេ ដោយតែងតាំងប្រតិភូអធិរាជម្នាក់នៅហាណូយ (ឆ្មារយួនថា "ខាំ-សៃ")។ ប៉ុន្តែជប៉ុនទុកកូសាំងស៊ីនក្រោមឱវាទខ្លួនផ្ទាល់ ដោយតែងតាំងអភិបាលជប៉ុនម្នាក់ឈ្មោះ មីណូដា។ ព្រះបាទសីហនុ បញ្ជូនលោក សឺង ង៉ុក ថាន់, ដែលពេលនោះជារដ្ឋមន្ត្រីការបរទេស ទៅក្រៃទនគរ ដើម្បីនិយាយជាមួយជប៉ុន កុំឲ្យគេ "ឲ្យ" កូសាំងស៊ីនទៅយួន (កិច្ចប្រាស្រ័យជាមួយវរសេនីយឯក ហាយ៉ាស៊ី នៃក្រសួងនយោបាយជប៉ុន)។ មួយរំពេចនោះ ការតទល់គ្នារវាងខ្មែរក្រោមនិងយួន ក៏ផ្ទុះឡើងវិញ, ការតទល់គ្នាដែលបានត្រូវបញ្ឈប់ដោយដីឡាក្រង់ឌ្យែរ ពីឆ្នាំ ១៨៨៣។ ខ្មែរក្រោមយើងទាំងក្រុមៗ, ប្រដាប់ដោយដាវនិងផ្គាក់, នាំគ្នាដើរជាជួរ ហើយប្រហារយួនទាំងអស់ដែលខ្លួនប្រទះតាមផ្លូវ។ នៅតាមភូមិខ្លះក្នុងកូសាំងស៊ីន, គេឃើញសាកសពជាច្រើន អណ្តែតតាមបឹង, ស្ទឹង,ទន្លេ[២០]។

ក្នុងចន្លោះពេលនោះ សង្គ្រាមនៅតែឆេះខ្លាំងក្នុងមហាសមុទ្រ ប៉ាស៊ីហ្វិក។ ថ្ងៃ ១ មេសា ១៩៤៥ ការប្រយុទ្ធដ៏ខ្លាំងសាហាវដើម្បីកោះ អូគីណាវ៉ា បានចាប់ផ្តើមឡើង។ ថ្ងៃ ១២ រូសីវែល ស្លាប់, ហារី ទ្រូម៉ាន់ អនុប្រធានាធិបតី ឡើងជំនួស។ ថ្ងៃ ១៧ កក្កដា សន្និសីទនៅ ប៉ុតស្តាំ ដើម្បីបែងពិភពលោកចែកគ្នា ចាប់ធ្វើឡើងដោយ ទ្រូម៉ាន់, ស្តាលីន និង ឈើកឈិល (ដែលមកជាមួយ អាត់ទ្លី, បន្តិចទៀតរដ្ឋមន្ត្រីទីមួយ)។ រឿងឥណ្ឌូចិនដែលមិនបាននិយាយនៅយ៉ាល់តា បានត្រូវយកមកនិយាយឯ ប៉ុតស្តាំ។ ទ្រូម៉ាន់ បន្តខ្សែនយោបាយនៃបុព្វការីខ្លួន (រូសីវែល) ដែលមិនចង់ឲ្យបារាំងត្រឡប់មកឥណ្ឌូចិនវិញទេ[២១]។ ការណ៍នេះបានត្រូវបញ្ជាក់ឡើងដោយសេចក្តីសំរេចរបស់សន្និសីទ ប៉ុតស្តាំ ៖ កាលណាជប៉ុនចាញ់ហើយ, ឥណ្ឌូចិននឹងត្រូវបែងចែកជា ២ មណ្ឌល ដោយខ្សែស្របលេខ១៦ ដើម្បីទទួលការដាក់អាវុធចុះចាញ់ពីជប៉ុន។ ការដកអាវុធពីកងឯកភាពជប៉ុននៅស្រុកលាវនិងនៅស្រុកយួន ខាងលើខ្សែស្រប ព្រមទាំងការត្រួតត្រាបណ្តោះអាសន្ននៃមណ្ឌលនោះ នឹងត្រូវប្រគល់ទៅឲ្យចិន (ជាងកាយជាក), ចំណែកនៅស្រុកខ្មែរ និងនៅភាគស្រុកយួន ក្រោមខ្សែស្រប, កិច្ចការដូចគ្នានឹងត្រូវប្រគល់ទៅឲ្យអង់គ្លេស។ ពីក្រុងប៉ុតស្តាំ, ទ្រូម៉ាន់ គំរាមជប៉ុនឲ្យចុះចាញ់ ហើយដាក់ថ្ងៃ ៣ សីហា ជាថ្ងៃបង្ហើយ។ ថ្ងៃ ៦ សីហា (១៩៤៥) យន្តហោះ បេ-២៩ អាមេរិកាំងមួយ ទម្លាក់គ្រាប់បែកបរមាណូលើ ហ៊ីរ៉ូស៊ីម៉ា។ ថ្ងៃ ៨ សីហា ជប៉ុនផ្ទេរការត្រួតត្រាកូសាំងស៊ីន ទៅឲ្យ "ខាំ-សៃ", គឺថាឲ្យស្រុកកូសាំងស៊ីន ទៅវៀត-ណាម[២២]។ ថ្ងៃ ១៦ សីហា ជប៉ុនសុំចុះចាញ់។

****

ក្នុងសន្និសីទនៅយ៉ាល់តា ក៏គេមិនហៅទៅ, នៅប៉ុតស្តាំ ក៏គេមិនហៅទៅ, ដឺហ្គោល ទទួលការ «ក្ដេចក្ដាំង» របស់សម្ពន្ធមិត្តគាត់នេះ ដូចជាត្រូវកំភ្លៀង ២-៣ ដៃ។ មួយថ្ងៃបន្ទាប់ពីការទំលាក់អាវុធនៃ "អាណាចក្រនៃព្រះអាទិត្យរះ" មក ដឺហ្គោល ថ្លែងសារមួយទៅកាន់សហភាពបារាំង៖ សាធារណរដ្ឋបារាំង "ប្រាថ្នាដាក់អធិតេយភាពខ្លួននៅឥណ្ឌូចិនឡើងវិញ"។ ការប្រាថ្នា (voeu) ដែលមានន័យយ៉ាងមុតតំរង់ទៅប៉ុក អង់គ្លេស-អាមេរិ

កាំង[២៣]។ ពេលដែលកងកម្លាំងអង់គ្លេសនិងចិន បានចាប់ផ្ដើមការរៀបចំខ្លួនទៅហើយ (គំរោងការណ៍ "ប៉ុតស្ដាំ"), ដឺហ្គោល ទើបតែតែងតាំងមេកើយរបស់គាត់ ៖ ជាមេបញ្ជាការនៃ "បេសកៈយោធពលបារាំងនៅចុងបូព៌ាប្រទេស", ឧត្តមសេនីយ៍ ឡឺគ្លែ ដែលថ្វីដៃក្នុងចំបាំងបានទៅជារឿងព្រេងទៅហើយ។ ជាអគ្គស្នងការនៃប្រទេសបារាំងនៅឥណ្ឌូចិន (នាទីដូច "គូវែនរ័ ហ្សេណេរ៉ាល់" ដែលបានត្រូវបោះបោល) និង អគ្គមេបញ្ជាការកងកម្លាំងជើងគោក, ជើងទឹក និងជើងអាកាស, ដឺហ្គោលដាក់មេទ័ពសំណប់របស់គាត់ម្នាក់, ឧត្តមនាវីផ្កាយ៥ ដាហ្សង់ល្យឺ។ ឡឺគ្លែ ត្រូវឡើងគោកឯឥណ្ឌូចិនតាមដានជើងពួកអង់គ្លេស។ ដាហ្សង់ល្យឺ មានបេសកកម្មពីរផ្ទួនគ្នា ៖ ការគ្រប់គ្រងសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន ក្រោយពេលអស់សភាពជ្រួលច្របល់ និងការដុសលាងឥណ្ឌូចិនឲ្យអស់ «កំអែលវិស៊ី»។

នៅឥណ្ឌូចិន ព្រឹត្តិការណ៍ផុសឡើងបន្តបន្ទាប់គ្នាយ៉ាងលឿន។ ថ្ងៃ ១៤ សីហា ១៩៤៥ លោក សឺង ង៉ុកថាន់ បានត្រូវតែងតាំងជារដ្ឋមន្ត្រីទី១ ហើយអំពាវនាវដល់ប្រទេសឲ្យប្រុងប្រៀបតយុទ្ធដើម្បីឯករាជ្យ។ នៅវៀត-ណាម, ពួកវៀតមិញ ដែលបានជួយជប៉ុនដេញបារាំងកាលពីខែមីនា, ចូលកាន់កាប់គ្រប់ក្រុងទាំងអស់, ហើយនៅថ្ងៃ ២៩ សីហា ហូជីមិញ ប្រកាសឡើងឯហាណូយ នូវ "សាធារណរដ្ឋប្រជាធិតេយ្យ វៀត-ណាម", បន្ទាប់ពីបានទទួលការដាក់រាជ្យនៃស្ដេចបាវ-ដាយ។ នៅវៀងចន្ទន៍ រដ្ឋមន្ត្រីទី១ ចៅ ផេត សារ៉ាត (មេចលនា "ឡាវ ឥស្សរា" ប្រកាសនៅថ្ងៃ ១ កញ្ញា, ថាការប្រកាសឯករាជ្យរបស់ស្ដេច ស៊ីសាវ៉ាងវង្ស នៅតែតំកល់ទុកដដែល។ ដូច្នេះ ឃើញថាបំណងនៃរដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសទាំងបីនៃឥណ្ឌូចិន មានសភាពច្បាស់លាស់ណាស់, ក្រោយពេលដែលជប៉ុនទទួលបរាជ័យ ៖ ឥតឲ្យនឹមបារាំងចូលមកវិញទេ។ ដើម្បីសំរេចបំណងនេះ, រដ្ឋាភិបាលទាំងបីក៏ខំប្រឹងប្រែងរៀងៗខ្លួន ឲ្យពួកសម្ពន្ធមិត្តទទួលស្គាល់តាមផ្លូវហេតុ (de facto)*។ ថ្ងៃ ៦ កញ្ញា, កងទាហានអង់គ្លេស បញ្ជាដោយឧត្តមសេនីយ ហ្គ្រាស៊ី ចាប់មកដល់ជាហូរហែឯព្រៃនគរ។ ថ្ងៃ ៧, ទាហានអង់គ្លេសមួយក្រុមមកដល់ភ្នំពេញ។ នៅស្រុកយួនភាគខាងជើង, កងទាហានចិន បញ្ជាដោយឧត្តមសេនីយ លូហាន់ មកដល់ហាណូយ នៅថ្ងៃ ៩ កញ្ញា។ ក្នុងរយៈពេលនោះ ស្ថានភាពឥណ្ឌូចិនទាំងមូលមានសភាពច្រឡំបល់ មិនដឹងអ្នកណាជាអ្នកណា។ បើសិនជាក្នុងស្រុកខ្មែរ និងស្រុកលាវ គេឥតឃើញមានប្រតិកម្ម "ស្អប់បរទេស" ពីសំណាក់បណ្ដាជនទេ, នៅស្រុកយួន ផ្ទុយទៅវិញ, ការប៉ះទង្គិចគ្នារវាងយួននឹងជាតិបារាំង ដែលបានមករស់នៅយូរហើយ ធ្វើឲ្យមានការសំឡាប់រង្គាលនៅឯហាណូយ ក៏ដូចជានៅឯព្រៃនគរ។*

ថ្ងៃ ៥ តុលា ឡឺគ្លែ មកដល់ព្រៃនគរជាមួយទាហាន ៣៥ ០០០ នាក់ (ដាហ្សង់ល្យឺមកដល់ថ្ងៃ ៣១)។ នៅទីនោះ "ការណ៍ល្អ" មួយនៅចាំគាត់ស្រាប់។ "ការណ៍ល្អ" នោះ គឺលោក ឃឹម-ទិត, នៃរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ, ដែលយកមកឲ្យ ៖ ព្រះរាជាណាចក្រក្រុងកម្ពុជានៃព្រះបាទ នរោត្តម សីហនុ យកខ្លួនមកឲ្យបារាំង ដោយឥតមានទាមទារយកអ្វីទៅវិញឡើយ (អាន រឿងក្នុងប្រទេស)។ នៅឆ្នាំ ១៨៦៣ ស្ដេច នរោត្តម ពឹងបារាំងឲ្យមកទាញកម្ពុជាចេញពីក្រញាំសៀម។ ៨២ ឆ្នាំក្រោយមក, ចៅទួតពឹងម្ដងទៀត, ប៉ុន្តែលើកនេះ ដើម្បីជួយរបបរាជានិយមកុំឲ្យបាត់បង់។ ថ្ងៃ ១៦ តុលា ឡឺគ្លែ ឈៀងចូលភ្នំពេញ ៤៥ នាទី, ពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីចាប់ សឺង ង៉ុកថាន់ យកទៅ។ ប្រទេសកម្ពុជាបានត្រូវយកបានមកវិញ ដោយមិនបាច់ប្រយុទ្ធ។ ទៅដល់ព្រៃនគរវិញ, ឡឺគ្លែ ចាប់ផ្ដើមការ "ធ្វើឲ្យមានសន្តិភាព" នៅកូសាំងស៊ីន។ នៅពេលនោះ គណបក្សនយោបាយ និងក្រុមអ្នកកាន់សាសនាផ្សេងៗ នៅកូសាំងស៊ីន មានចំនួនច្រើនមីរដេរដាស ជាហេតុធ្វើឲ្យវៀតមិញមិនទាន់ខ្លាំងនៅឡើយ។ ដោយបានទទួលជំនួយពីអង់គ្លេសមកផង, ឡឺគ្លែវាយបំបែកយ៉ាងធូរនូវការឡោមព័ទ្ធរបស់វៀតមិញ ដែលមានមនុស្សនិងសម្ភារៈតិចជាង។ ថ្ងៃ ២៨ មករា ១៩៤៦ កងទាហានអង់គ្លេសចេញពីព្រៃនគរ, ទុកបារាំងតែឯងនៅកាន់អំណាច។ ថ្ងៃ ៥ កុម្ភៈ ឡឺគ្លែ អាចថ្លែងនៅមុខអ្នកសារព័តមានថា «ការធ្វើឲ្យមានសន្តិភាពនៅកូ

សាំងស៊ីន និងនៅអណ្ណាមខាងត្បូង បានចប់សព្វគ្រប់ហើយ»។ ប៉ុន្តែ ចំពោះបុរសដែលបានដណ្ដើមយកបានក្រុងគូប្រ៊ា, ប៉ារីស, ស្ត្រាស្បួរ និង ប៉ែត្ដ៏ះហ្កាឌីន, សង្គ្រាមមួយបែបទៀតបានបញ្ចេញខ្លួនឡើង ៖ សង្គ្រាមធ្លាក់ៗ ឡឺក្លែ យល់ឃើញថា ស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចនៃប្រទេសបារាំងនៅពេលនោះ ពុំអាចឲ្យខ្លួនឈមមុខតទល់នឹងសង្គ្រាមថ្មីនោះឡើយ។ សង្គ្រាមដែលនឹងធ្វើឲ្យបារាំងត្រហេបត្រហបយ៉ាងរហ័ស ហើយរហ័សខ្លាំងទៅទៀត ព្រោះខ្លួនត្រូវធ្វើឲ្យសេដ្ឋកិច្ចដើរឡើងវិញ ដើម្បីឡើងទៅកាន់អតីតៈ ឋានៈខ្លួនក្នុងអឺរ៉ុប។

កូសាំងស៊ីនបានសន្តិភាពហើយ, កម្ពុជាក៏បានមកវិញយូរហើយ ឡឺក្លែ ដោះស្រាយបញ្ហា លាវ និងតុងកឹង។ ពេលនោះ, មាននៅពីមុខគាត់ មិនគ្រាន់តែអង្គការកណ្ដាលរបស់វៀតមិញទេ, គឺមានទាំងកងទ័ពចិន ៤ កងទៀត (ជាតិនិយម, ១៨០ ០០០ នាក់) ដែលកាន់កាប់ទឹកដីតាមការសំរេចនៅប៉ុតស្ដាំ។ ការទៅយកតុងកឹងវិញ មិនអាចធ្វើតាមរបៀប “ក្ដៅ” របស់ ហ្កាល្យេនី ឬ ល្យោគី បានឡើយ។ ឡឺក្លែ ប្រើយុទ្ធសាស្ត្រមួយទៀត ៖ ការចចារ។ ការចចារត្រូវធ្វើលើផ្ទៃ២ ៖ ផ្ទៃទូតជាមួយចិន, និងផ្ទៃនយោបាយជាមួយ ហូជីមិញ (ឡឺក្លែប្រាប់អ្នកចចារបារាំងថាកុំញញើតនឹងប្រើពាក្យ “ឯករាជ្យ” !)។ ថ្ងៃ ២៨ កុម្ភៈ ១៩៤៦, ឯជុង-គីង, បារាំងនិងចិនចុះសន្ធិសញ្ញាមួយ ធ្វើការប្ដូរដូចតទៅ ៖ ទ័ពចិនទាំងអស់នឹងចេញពីតុងកឹង និងពីលាវ, បារាំងប្រគល់សិទ្ធិខ្លួនទៅចិនវិញ ដែលខ្លួនធ្លាប់មាននៅសៀងហៃ, ជានទ្សិន, ហាន់កេវ និងកង់តុង, បារាំងឲ្យដីឈ្នួល ក្វាងចេវវ៉ាន់ទៅចិនវិញ, កំពង់ផែ ហៃផុង ឥតយកពន្ធអាករ លើផលិតផលចិន, ជនជាតិចិននៅឥណ្ឌូចិន នឹងបង់ពន្ធដារមិនលើសពីអ្នកឯទៀត ហើយនឹងមានឯកសិទ្ធដូចជនជាតិបារាំងក្នុងផ្លូវច្បាប់និងផ្លូវតុលាការ។ ថ្ងៃ ៦ មីនា នៅហាណូយ, សាំងតឺនី[២៤] និង ហូជីមិញ ចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសន្យាផ្ដើមសេចក្ដីបារាំង-យួន ដែលចែងថា ៖ “រដ្ឋាភិបាលបារាំងទទួលស្គាល់សាធារណរដ្ឋវៀត-ណាម ជារដ្ឋសេរី” ដែលមានរដ្ឋាភិបាល, រដ្ឋសភា, កងទ័ព និង ហិរញ្ញវត្ថុខ្លួន ហើយដែលនៅក្នុងសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន និងសហភាពបារាំង។ ចំពោះការបង្រួបបង្រួម «គី» ទាំងបី, បារាំងទទួលតាមការសំរេចរបស់បណ្ដាជន (ប្រជាមតិ)។ ពលទាហានបារាំង ១៥ ០០០ នាក់ នឹងអាចចូលទៅតុងកឹងដើម្បីជំនួសទាហានចិន, ប៉ុន្តែ ៥ ឆ្នាំក្រោយមកត្រូវចេញឲ្យអស់ ។ល។

ប៉ុន្តែ ដាហ្សង់ល្យឺ យល់ឃើញផ្ទុយទាំងស្រុងពី ឡឺក្លែ ៖ ការយកឥណ្ឌូចិនមកដាក់ក្រោមអំណាចបារាំងវិញ ត្រូវធ្វើតែតាមកម្លាំង, ហើយរបបគ្រប់គ្រង គឺរបបអាណានិគមជំនាន់មុន។ ដោយទ័ពបារាំងមានក្បាល២, ដាហ្សង់ល្យឺ ដឹងយឺតហួសទៅហើយ អំពីការចុះកិច្ចសន្យាជាមួយវៀតមិញនោះ, ហើយក៏អាចតែបញ្ចេញពាក្យប្រវត្តិសាស្ត្រនិងអក្សរសាស្ត្រខ្លះប៉ុណ្ណោះ។ ការប្រជែងវាងគំនិតទាំង២ បានក្លាយយ៉ាងរហ័សទៅជាការប្រជែងវាងមនុស្សទាំង២។ ប៉ុន្តែក្រោយបន្តិចមក ឡឺក្លែបានស្លាប់ទៅក្នុងគ្រោះថ្នាក់យន្តហោះមួយ។ ដើម្បីផ្ចាញ់ ហូជីមិញ ដែលតយុទ្ធយ៉ាងស្វិតស្វាញរកភ្ជាប់កូសាំងស៊ីនទៅវៀត-ណាម, ដាហ្សង់ល្យឺ លេងសន្ទឹកបៀ «កូសាំងស៊ីនផ្សេង- វៀតណាមផ្សេង»។ សន្ទឹកបៀនេះ បានរុញប្រទេសបារាំងឲ្យបញ្ឆេះភ្នក់ភ្លើងមួយ ដែលប្រវត្តិសាស្ត្រពិភពលោកបានដាក់ឈ្មោះថា *សង្គ្រាមទី១នៃឥណ្ឌូចិន*។

****

សង្គ្រាមនេះ ទាល់តែឆ្នាំ ១៩៥៤ ទើបបានចប់ ហើយបានធ្វើឲ្យស្លាប់និងរបួសជាង ៧៧ ០០០ នាក់ គ្រាន់តែខាងបារាំងនិងសមាគតរដ្ឋ[២៥]។ នៅលើដីមួយដែលធ្ងុះឆ្ងាយទៅហើយ អាមេរិកាំងមកជំនួសបារាំង។ ឥតព្រមចប់ សង្គ្រាមបន្តទៅមុខទៀតនូវការកំទេចនិងប្រហាររបស់ខ្លួន។ សាកសពខ្មែររាប់លាន និងសំរែកដង្ហោយព្រោះការឈឺចាប់ដ៏មហិមានៃប្រជាជនយើង ដែលយើងឮខ្សាវៗ ក្នុងពេលនេះ គឺជាហេតុផលត្រង់ៗនៃសង្គ្រាមនេះ។

អធិប្បាយ

(១) រូសឺវែល មានបំណងខ្លាំងនឹងបំផ្លាញអាណានិគមនិយមបារាំង។ ក្នុងពេលដែលកិច្ចការចចារ អាមេរិកាំង-ជប៉ុន លើរឿងចិនកំពុងតែធ្វើ (តាំងពីដើមឆ្នាំ ១៩៤១), ទ័ពជប៉ុនចូលទៅប្រទេសយួនភាគខាងត្បូង និងប្រទេសកម្ពុជា (ខែកក្កដា ១៩៤១)។ អាមេរិកាំងសួរនាំជប៉ុនអំពីរឿងនេះបណ្ដើរ ស្នើទៅជប៉ុនអំពីការធ្វើឲ្យឥណ្ឌូចិនទៅជា "អព្យាក្រឹត" បណ្ដើរ។ ថ្ងៃ ២៦ កក្កដា រូសឺវែល បញ្ជាឲ្យផ្អឹបទ្រព្យសម្បត្តិជប៉ុនទាំងអស់ ទុកក្នុងសហរដ្ឋ។ កិច្ចនេះបានត្រូវធ្វើតាម ដោយអង់គ្លេសនិងប្រទេសទាំងអស់ក្រោមឱវាទខ្លួន។ ប៉ុន្តែកិច្ចការចចារនៅតែបន្តទៅទៀត។ ជប៉ុនសុំឲ្យសហរដ្ឋអាមេរិកបញ្ឈប់ការប្រុងប្រៀបរៀបចំការពារកោះហ្វីលីពីន, ឈប់ឲ្យជំនួយទៅអង់គ្លេសនិងហូឡង់ (ដែលយកទៅពង្រឹងការការពារទឹកដីខ្លួន ក្នុងសមុទ្រប៉ាស៊ីហ្វិក) ហើយ, លើសអ្វីទាំងអស់, ឈប់ជួយចិន។ ស.រ.អា. ឆ្លើយទៅវិញថា នឹងគ្មានការព្រមព្រៀងអ្វីទាំងអស់ បើជប៉ុនមិនព្រមបញ្ឈប់ការពង្រីកអំណាចខ្លួន។

ថ្ងៃ១៧តុលា រដ្ឋាភិបាលម្ចាស់ កូណូយេ ផ្ទេរតំណែងឲ្យរដ្ឋាភិបាលទាហានរបស់ឧត្តមសេនីយ៍ តូយោ។ តូយោ ខំបង្ហាញសុឆន្ទៈ ដោយបញ្ជូនទៅវ៉ាស៊ីងតោននូវរដ្ឋទូតដែលក្មេងជាងគេ, សាប៊ូរូ គូរូស៊ូ។ ថ្ងៃ ២០ វិច្ឆិកា សាប៊ូរូ ឲ្យទៅរដ្ឋលេខាធិការ គ័រដែល ហ៊ុល នូវការឲ្យថ្ងៃចុងក្រោយរបស់ជប៉ុន : " បើ ស.រ.អា. ឈប់ផ្អឹបទុកសម្បត្តិជប៉ុន, បើកឲ្យមានការលក់សាំងឲ្យប្រទេសជប៉ុនវិញ ហើយ, លើសអ្វីទាំងអស់, ឈប់ជួយចិន, ជប៉ុននឹងដកខ្លួនពីកម្ពុជានិងពីវៀតណាមខាងក្រោម ហើយត្រឡប់មកទីតាំងខ្លួនឯតុងកឹងវិញ"។ ថ្ងៃ ២៦ ហ៊ុល ឆ្លើយថា ប្រទេសខ្លួនចង់និយាយពីចំណោទទូទៅនៅអាស៊ី ហើយសុំឲ្យជប៉ុនដកទ័ពចេញពីស្រុកចិន។ គឺថាដូចមនុស្សថ្លង់ជជែកគ្នា! ១១ ថ្ងៃក្រោយមក, ថ្ងៃ ៧ ធ្នូ, ជប៉ុនវាយភើលហ៊ែបប៊ួរ។

(២) ដឺគូ បានត្រូវគេបញ្ជូនទៅមុខតុលាការជាន់ខ្ពស់ ដូចដែល ដឺហ្គោល បានគ្រោងទុកក្នុងវិធានការណ៍ "ប៉ោកលាង" របស់គាត់។ តុលាការបានកាត់ឲ្យរួចខ្លួន ដោយឥតច្បាប់ចោទ (non-lieu)។ ចំណែកឯកាទ្រូ បានត្រូវគេដេញចោលភ្លាមនៅពេលនោះ ហើយបន្ទាប់មកបានទៅចូលជាមួយ ដឺហ្គោល ទៅ។

(៣) កាលពីឆ្នាំ ១៩៣៣ ក្នុងសន្និសីទនៃ "សមាគមប្រជាជាតិ" (បុព្វការីរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិសព្វថ្ងៃ) មានតែគណៈប្រតិភូថៃទេ ដែលបោះឆ្នោតអនុប្បវាទ លើការថ្កោលទោសប្រទេសជប៉ុនដែលបានឈ្លានពានម៉ាន់ជូរី។ នៅឆ្នាំ ១៩៣៨ ប្រទេសថៃចុះសន្ធិសញ្ញាមួយជាមួយប្រទេសជប៉ុន អនុញ្ញាតិឲ្យជនជាតិជប៉ុនក្នុងប្រទេសថៃ មានសិទ្ធិដូចជនជាតិថៃ ក្នុងផ្លូវច្បាប់រដ្ឋប្បវេណី និងផ្លូវច្បាប់ពាណិជ្ជកម្ម។

(៤) តាមសៀវភៅបារាំងខ្លះ អនាគតសេនាប្រមុខ លន់ នល់ បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រតិបត្តិការទាំងនោះ ក្នុងកងវរសេនាតូចលេខ១ "ទារ៉ៃយ័រ" (កងទាហានជើងក្រហម)។ ប៉ុន្តែ តាមសំដីឥស្សរជនយើងខ្លះ លោក លន់ នល់ ឥតបានធ្វើទាហានជើងក្រហមទេ ហើយអស់លោកដែលបានបញ្ជាក្នុងកងទារ៉ៃយ័រនោះ មាន : ឧ.ស. សូកាំខូយ, ឧ.ស. ដួង សំអុល, ឧ.ស. ធាយ ឡាយ, លោក អ៊ុំ កង, លោក ហ៊ឹមសេស និងលោក ស៊ឹន ដែលបានត្រឡប់ចូលមកជីវិតស៊ីវិលវិញ។ កងទាហានបារាំងមួយផ្នែកទៀត ដែលអ្នកផងបានហៅថា ទាហានជើងខ្មៅនោះ គឺកងរក្សាឥណ្ឌូចិន (Garde Indochinoise)។ បានធ្វើទាហាន

ជើងខ្មៅ : ដាប ឈួន និង ខ.ស. ខូត ប៊ុតៗ ឯគុណនាម "ក្រហម" និង "ខ្មៅ" នោះ គឺមកពីពណ៌បទុះកំណាត់ ដែលរុំកំភួនជើងពលទាហានទាំងនោះ។

(៥) ជាថ្មីម្តងទៀត សៀមកាន់កាប់ខេត្តទាំងនេះ (កំឡុង ៥ ឆ្នាំ, អានទំព័រ ៦៥, លេខយោង ១៣) ហើយបានខិតខំផ្សព្វផ្សាយវប្បធម៌ខ្លួន (ជាពិសេស ភាសា) ដោយបញ្ជូនមកជាច្រើន នូវគ្រូបង្រៀនទាំងប្រុសទាំងស្រី។

(៦) ថ្ងៃ ២៥ មករា ១៩៤២ រដ្ឋាភិបាលថៃនៃភិបុលសង្គ្រាម ប្រកាសសង្គ្រាមទល់នឹងអង់គ្លេស និងអាមេរិកាំង (តាមអ្នកខ្លះថា ភិបុលចង់ទប់ទល់នឹងជប៉ុនដែរ ប៉ុន្តែសុំជំនួយពីអង់គ្លេសមិនបាន ព្រោះស្រុកនេះក៏កំពុងពិបាកដែរ)។ ព្រិឌី ភ្នំយង់ ដែល "ប្រឆាំង" នឹងនយោបាយ ភិបុល ត្រូវគេយកចេញហើយដាក់ឲ្យធ្វើជារាជានុសិទ្ធ។ ប៉ុន្តែរាជទូតថៃនៅវ៉ាស៊ីងតោន, សេនីប្រាមោជ្ជ, (រាជទូតនៅអង់គ្លេសក៏ធ្វើដូច្នេះដែរ) មិនព្រមបញ្ជូនសេចក្តីប្រកាសសង្គ្រាមទៅរដ្ឋាភិបាល ស.រ.អា. ហើយបង្កើតក្រុមមួយឈ្មោះ "ថៃសេរី" ដោយមាននិស្សិតថៃនៅសហរដ្ឋជួយផង។ គឺជាមួយពួក "ថៃសេរី" នោះហើយ ដែលក្នុងឆ្នាំ ១៩៤៥ ភិបុលទាក់ទងយ៉ាងសំងាត់តាមរយៈ ព្រិឌី។ ដោយបាក់ចិត្តនឹងកាយវិការនេះ អាមេរិកាំងបានឲ្យប្រទេសថៃរួចខ្លួន (ដោយមិនសំគាល់ជាបច្ចាមិត្រ) នៅពេលដែលជប៉ុនចាញ់។

(៧) តាំងពីឆ្នាំ ១៩៣៥ លោក សឺង ង៉ុកថាន់ និងលោក បួរ ហ៊ីង (ដែលជាសាច់ញាតិព្រះមហាក្សត្រីកុសមៈ) តែងជំនុំគ្នាជាមួយបញ្ញាវន្តក្មេងៗ មួយក្រុម ដែលចង់ឲ្យវង្ស នរោត្តម សោយរាជ្យជួសវង្ស ស៊ីសុវត្ថិ វិញ (គេថាវង្ស នរោត្តម ស្រឡាញ់ជាតិជាងវង្ស ស៊ីសុវត្ថិ)។ ពួក "រកក្បត់" នោះ ក៏ខំចុះ-ឡើង ម្ចាស់សុជាសេ និង សុរាម្រឹត។ ពេលស្តេចមុនីវង្សស្រុគត ជីគូ ក៏ដូចជាបានសំរេចបំណងអ្នកទាំងនោះដែរ ដោយដាក់ម្ចាស់ នរោត្តម សីហនុ លើបល្ល័ង្ក។ ក្នុងសៀវភៅ "ឥណ្ឌូចិនឃើញពីប៉េកាំង" សម្តេចសីហនុ រ៉ាយរ៉ាប់ : " មុនដំបូង ពួកថាន់និយមសប្បាយរីករាយណាស់។ ឃើញថាបល្ល័ង្កបានមកស្តេចក្មេងមួយអង្គនៃវង្ស នរោត្តម ហើយ ស្តេចដែលខ្លួននឹងអាចដឹកនាំទៅកាន់ការតស៊ូ។ ពួកនេះនឹងបាត់ញញឹមយ៉ាងរហ័ស ហើយខ្ញុំក៏ដូចគ្នាដែរ។ ពេល ហ្គោដេ (វ៉េស៊ីដង់ ស៊ូប៉េរីយ័របារាំង) មកដល់ យើងក៏បានដឹងថា អ្វីជារបបរបស់ ប៉េតាំង...។ រាល់ថ្ងៃអាទិត្យនៅទីលានកីឡា អ្នកមើលខ្មែរត្រូវច្រៀងបទ " សេនាប្រមុខ, យើងមកដល់ហើយ" មុនពេលប្រកួតបាល់ទាត់។ ក្នុងនាទីជាស្តេច គេក៏ពិបាកឲ្យខ្ញុំច្រៀងដែរ ប៉ុន្តែខ្ញុំត្រូវតែក្រោកឡើងឈរផ្ទឹមជើង !"។

(៨) កើតនៅព្រះត្រពាំង (សព្វថ្ងៃត្រាយិញ) កុមារ សឺង ង៉ុកថាន់ ធ្វើមធ្យមសិក្សានៅព្រៃនគរ។ រួចមកចូលធ្វើ "បោយ" នៅលើកប៉ាល់បារាំងមួយ ដើម្បីមកស្រុកនេះ។ នៅស្រុកបារាំង សឺង ង៉ុកថាន់ បានធ្វើឧត្តមសិក្សាខ្លះ (តាមអ្នកខ្លះថា)។ មកដល់កូសាំងស៊ីនវិញ គាត់រកការធ្វើពុំបានសោះ ក្នុងរដ្ឋការអាណានិគម។ ពេលនោះហើយ ដែលគេបានហៅគាត់មកភ្នំពេញ ដែលនៅទីនោះមិត្តបារាំងខ្លះនឹងជួយគាត់ឲ្យបានការធ្វើ។ ដំបូង ធ្វើជាសុភានៅក្រសួងយុត្តិធម៌ រួចមក ផ្លាស់ទៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យធ្វើជាអ្នកកាន់កាប់បណ្ណាល័យ។ នៅទីនោះ លោក សឺង ង៉ុកថាន់ ជួបស្គាល់លោកអាចារ្យ ហែម ចៀវ លោក ប៉ាច ឈឺន លោក ប៉ុណ្ណ ចន្ទម៉ុល ។ល។ បើសិនជាគាត់ឥតបានកើតនៅកម្ពុជាក្រោមទេ បើសិនជាឈ្មោះគាត់មិនមែន "ឈ្មោះយួន" ទេ បុរសនេះប្រហែលអាចបានទៅជា "ហូជីមិញខ្មែរ"។ពាក្យហៅខ្មែរក្រោម (មិនហៅ "ខ្មែរ" តែមួយម៉ាត់) ដែលគេប្រើដើម្បីនិយាយពីអ្នកដែលកើតនៅនិងរស់នៅឯកម្ពុជាក្រោម បង្ហាញឲ្យឃើញ "ការមិនទទួល" មួយហើយពីសំណាក់អ្នកហៅ។ ខ្មែរក្រោម ដែលគេបានបោះបង់ចោលឲ្យរស់តាមយថាកម្មខ្លួននៅសតវត្សរ៍ទី១៩, ខ្មែរក្រោម ដែលយួនទាំងលាន

នាក់មកគ្របដណ្តប់ដូចរលកផ្ទប់ច្រាំង រស់នៅយ៉ាងចង្អៀតក្នុងសហគមន៍ខ្លួន ហើយខំការពាររក្សាទុកយ៉ាងស្វិតស្វាញ នូវកេរ្តិ៍មរតកខ្លួន ទាំងវប្បធម៌ ទាំងសាសនា។

ការតយុទ្ធយ៉ាងយូរជាប់រាប់តំណនេះ បានបញ្ចូលការស្វាហាប់ទៅក្នុងជំនាន់មនុស្សដែលកើតបន្តបន្ទាប់មក ការស្វាហាប់ដែលទទួលការច្រណែនពីសំណាក់ខ្មែរកណ្តាល។ ប៉ុន្តែបើទោះជាមិនបញ្ចេញឲ្យគេដឹងការច្រណែននេះ, បូកចូលនឹងគំនិតកាន់បក្សពួក, បានបង្កើតសោកនាដកម្មនឹងការជួរចត់ជាច្រើនក្នុងពង្សាវតាខ្មែរក្រោមនៅកម្ពុជា។ ឧទាហរណ៍ជាក់ស្តែងមួយ គឺឃាដកម្មលើកងយោធាខ្មែរកម្ពុជាក្រោម ក្នុងសង្គ្រាមនៃប្រទេសកម្ពុជា (១៩៧០-១៩៧៥) : ដោយច្រណែននឹងការអង់អាចមុះមត់នៃកងយោធាខ្មែរក្រោម —ដែលជាជនរួមឈាមខ្លួនសោះ— ទីអគ្គមេបញ្ជាការនៃកងកម្លាំងជាតិខ្មែរបានបញ្ជូនទៅឲ្យស្លាប់ទទេៗ ខ្មែរកម្ពុជាក្រោមប្រមាណ ១០ ០០០ នាក់ នៃកងម៉ៃក៍ហ្វ៊ក (Mike Force) *ដែលចេញពីវៀតណាមខាងត្បូង មកជួយ "បងប្អូន" ឯកម្ពុជា។*

លោក ស៊ឹង ង៉ុកថាន់ បានមានជីវិតនយោបាយយ៉ាងយូរ ពីក្នុងរាជាណាចក្រទៅក្នុងសាធារណរដ្ឋ ហើយបានតទល់ ចូលដៃ ឬមិនរវីរវល់ ជាមួយប្រមុខរដ្ឋ ៦ នាក់ : ព្រះបាទស៊ីសុវត្ថិ មុនីវង្ស, ព្រះបាទនរោត្តម សីហនុ, ព្រះបាទនរោត្តម សុរាម្រិត, សម្តេចនរោត្តម សីហនុ, លោក ចេង ហេង, និង សេនាប្រមុខ លន់ នល់។ ជីវិតនយោបាយដ៏វែង (១៩៣៥-១៩៧២) និងដែលកម្រមានចំពោះខ្មែរកម្ពុជាក្រោម (នៅកម្ពុជា) នេះ មានខ្ពស់មានទាបជាច្រើន ហើយបានចប់នៅទីក្រុងភ្នំពេញជាមួយ... គ្រាប់បែកប្លាស្ទិកមួយ !

(៩) អ្នកនិពន្ធខ្មែរយើងម្នាក់បានសរសេរថា បើគេបំបាត់ពុទ្ធសាសនានៅកម្ពុជា គេបំបាត់ព្រមគ្នានូវព្រលឹងខ្មែរ។ ក្នុងខែមេសា ១៩៧៥ សេចក្តីសន្និដ្ឋាននេះ បានបង្ហាញភាពត្រឹមត្រូវរបស់ខ្លួន។ ឥឡូវនេះ តើគេអាចអះអាងថា "បើព្រលឹងខ្មែរផុសឡើងវិញនៅកម្ពុជា នឹងផុសឡើងជាមួយគ្នានូវពុទ្ធសាសនា" បានទេ? ឆ្នាំនៃអារិយធម៌ខ្មែរ ព្រះសង្ឃបានចែកជាមួយស្តេច នូវអំណាចគ្រប់គ្រងប្រទេស ក្នុងកំឡុងកាលដ៏យូររាប់សតវត្សរ៍។

(១០) ក្នុងទ័ពបារាំង (និងទ័ពប្រទេសកាន់សាសនាគ្រិស្ត ជាទូទៅ) មានអ្នកបួស ធ្វើជាអាចារ្យសំរាប់យោធភូមិទាំងអស់ ឬដែលទៅជាមួយទាហានក្នុងពេលច្បាំង ហើយដែលបារាំងហៅថា "អូម៉ូនីញេ"។ (អានលេខយោង ៤ អំពីទាហានជើងក្រហម)។

(១១) បារាំងបានយកកោះត្រឡាច (ពូឡូកុងឌ័រ) ធ្វើជាគុកសំរាប់ដាក់មនុស្សទោសឧក្រិដ្ឋធំៗ និងមនុស្សទោសនយោបាយ។ លោក ប៉ាច ឈឿន (ដែលក្រោយមកបានត្រូវគេដោះលែងមកវិញ) តែងបង្ហាញដល់គេឯង នូវស្នាមកងដែកលើ កជើង គាត់ កងដែកដែលសំរាប់ចងភ្ជាប់មនុស្សទោសជាអល្លជ្ជី។ នៅភ្នំពេញ លោក ប៉ាច ឈឿន បានចូលរួមច្រើនដង ក្នុងរដ្ឋាភិបាល (ធម្មការ ឃោសនាការ ។ល។)។ ក្រោយខែមីនា ១៩៧០ រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋបានសុំមកវិញ នូវអដ្ឋិព្រះអាចារ្យ ហែម ចៀវ ហើយបានធ្វើបុណ្យរំលឹកវិញ្ញាណក្ខ័ន្ធ វីរៈបុរសនៃការតស៊ូទល់នឹងបារាំងនេះ។

(១២) ដូចពួកណាហ្ស៊ីអាល្លឺម៉ង់នៅអឺរ៉ុបដែរ ជប៉ុនចង់ធ្វើឲ្យប្រទេសអាស៊ីទាំងអស់ ទៅជារណបខ្លួន។ ប៉ុន្តែចំពោះប្រទេសនៃអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ ដែលនៅក្រោមអាណានិគមពួកស្បែកស ជប៉ុនជាអ្នករំដោះ ជាងជាអ្នកលុកលុយ។ ការចង់ចែកគ្នាចំរុងចំរើន តាមភូមិភាគរៀងខ្លួននៃពិភពលោក (ហៅភូមិភាគនិយម) បានត្រូវគេយកមកសិក្សាច្រើនគ្នានៅអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី២។ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៤៣ រឿង "ពិភពសម្បូណ៌សប្បាយជាមួយគ្នា" (Sphère de co-prospérité) *បានត្រូវ*

ជនជាតិឥណ្ឌាម្នាក់ឈ្មោះ ប៉ាន្និការ យកមកសិក្សាម្តងទៀតក្នុងសៀវភៅ "អានាគតនៃអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍"។ ប៉ាន្និការ បានឲ្យយោបល់ថា គួរប្រទេសទាំងអស់នៅអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ ចូលរួបរួមគ្នាក្នុងសម្ពន្ធភាព "សេដ្ឋកិច្ច" មួយ ក្រោមការដឹកនាំនៃប្រទេសឥណ្ឌា (ក្រោយបរាជ័យនៃជប៉ុន)។ តែងតាំងជារដ្ឋទូតឥណ្ឌាប្រចាំប្រទេសចិននៅឆ្នាំ ១៩៤៩ ប៉ាន្និការ ធ្វើកំណត់ហេតុមួយ ដែលនៅក្នុងនោះ គាត់បន្ទើសភាពដុនដាបនៃស្ថានភាពនៅប្រទេសក្នុងអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ : "បើគ្មានជំនួយយ៉ាងរហ័ស ហើយសមតាមការត្រូវការ នៅលើផ្ទៃសេដ្ឋកិច្ចទេ របនាសម្ពន្ធនយោបាយនៃអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ គ្រាន់តែជារបងដ៏ស្តើងមួយ ទល់នឹងការពង្រីកខ្លួននៃលទ្ធិកុម្មុយនិស្ត"។ ដោយដឹងថាឥណ្ឌាមិនអាចផ្តល់ជំនួយនោះបាន ប៉ាន្និការ សុំឲ្យរដ្ឋទូតអង់គ្លេសនិងអូស្ត្រាលី ផ្ញើកំណត់ហេតុគាត់ទៅរដ្ឋាភិបាលទាំងឡាយនៃខម្មិនវែល (ប្រទេសក្រោមអំណាចអង់គ្លេសពីដើម)។ ឯកសារនេះ បានទៅជាមូលដ្ឋាននៃការពិភាក្សាគ្នា ដែលបានឲ្យកំណើតដល់ផែនការ កូឡុំបូ នៅឆ្នាំ ១៩៥០ (កម្ពុជាយើងបានចូលក្នុងផែនការនោះដែរជាមួយប្រទេស ២១ ទៀត)។ សម្ពន្ធកិច្ចខាងយោធានិងខាងសេដ្ឋកិច្ចឯទៀត ក៏ចេះតែកើតឡើងជាបន្ទាប់មកដែរនៅអាស៊ីអគ្នេយ៍ : សេអាតូ, សមាគមប្រជាជាតិនៅអាស៊ីភាគអាគ្នេយ៍ (ASEAN), អូស្ត្រាលី-នូវែលហ្សេឡង់-អង់គ្លេស (ANZUK), អូស្ត្រាលី-នូវែលហ្សេឡង់-អាមេរិក (ANZUS), ក្រុមប្រឹក្សាអាស៊ីនិងប៉ាស៊ីហ្វិក(ASPAC) ។ល។ "ពិភពសម្បូណ៌សប្បាយជាមួយគ្នានៅមហាអាស៊ីភាគបូព៌ា" (Sphère de co-prospérité de la grande Asie orientale) បានត្រូវគេយកមកនិយាយម្តងទៀត នៅដើមឆ្នាំ ១៩៧៨ នៅពេលដែលប្រទេសជប៉ុនងើបឡើងវិញ ទៅជាមហាអំណាចមួយយ៉ាងធំនេះ។

(១៣) គំនិតធ្វើឲ្យឥណ្ឌូចិនបារាំងមានលក្ខណៈជាសហព័ន្ធ បានមានឡើងជាលើកដំបូងនៅឆ្នាំ ១៩៣០ ក្រោមរដ្ឋាភិបាល ដាឡាឌៀ។

(១៤) ស្តេច នរោត្តម សីហនុ បានឃើញ-បានស្គាល់ ប្រទេសកម្ពុជា ដោយសារឧត្តមនាវី ដឺគូ (តាមសំដីសម្តេចសីហនុ ផ្ទាល់ ក្នុង "ឥណ្ឌូចិនឃើញពីប៉េកាំង")។

(១៥) ប្រហែលជាសាស្ត្រាចារ្យបារាំងម្នាក់ឈ្មោះ ហ្សក ឡង់ ដែលជាដើមហេតុនៃការបង្កើតចលនាយុវជនទាំងនេះ។ ផ្លាស់ពីហាណូយមកភ្នំពេញ ហ្សក ឡង់, ដើម្បីកំចាត់ការអផ្សុក, ក៏បង្កើតចលនាយុវជនមួយឈ្មោះ "ហ្ស៊ូវេនីញ៉ា" ដែលធ្វើសកម្មភាពខាងកីឡានិងតូរ្យតន្ត្រី។ ដោយឃើញជោគជ័យនៃចលនានេះ ដឺគូ ក៏មាន "គំនិតប្រមែប្រមូលយុវជននៃប្រទេសទាំង៣ ដាក់ក្នុងចលនាមួយឈ្មោះ "យុវជនឥណ្ឌូចិន" ក្រោមការដឹកនាំនៃទាហានបារាំងឈ្មោះ ឌុយក្រូវ៉ា។ ក្រៅពីកីឡានិងតូរ្យតន្ត្រី គេអប់រំបំផុសគំនិតជាតិនិយមនៃយុវជនទាំងនោះ ដើម្បីបញ្ចៀសពីការទាក់ទាញនៃជប៉ុន។ ជាការណ៍ធម្មតា ដឺគូ ក៏បានសំលៀងកាំបិតមុខពីរដោយមិនដឹងខ្លួន។ ព្រោះបន្ទាប់ពីការប្រើកម្លាំងនៃជប៉ុន (ចាប់បារាំង) នៅថ្ងៃ ៩ មីនា ១៩៤៥ គឺក្នុងចំណោមសមាជិកនៃចលនានោះហើយ ដែលលោក សឺង ង៉ុកថាន់ រើសយកអ្នកស្ម័គ្រចិត្ត ទៅរំលំរដ្ឋាភិបាលចូលបារាំងនៃលោក អ៊ុង អ៊ី។ នៅស្រុកយួន មេចលនាយុវជន (ឈ្មោះថ្មីថា ថាន់ ញៀន ទាង ផុង, យុវជនជួរមុខ), វេជ្ជបណ្ឌិត ផាំ ង៉ុក ថាច់, ជាសមាជិកសម្ងាត់នៃគណបក្សកុម្មុយនិស្តឥណ្ឌូចិន ហើយក្រោយមក បានទៅជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអនាម័យ នៃរដ្ឋាភិបាលបណ្តោះអាសន្នយួនខាងជើង! ឥស្សរជនខ្មែរយើងខ្លះ នៅចាំនៅឡើយអំពីការស្នាក់អាស្រ័យនៅផាន់ធាក ក្នុងជំរំសម្រាប់បង្ហាត់មេ "យុវ័ន"។ នៅផាន់ធាក (វៀតណាមខាងត្បូង) គេបង្ហាត់ឲ្យច្រៀងបទដំណើរនៃចលនានោះ ដែលបានទៅជា, ដូចជាចៃដន្យ, បទភ្លេងជាតិនៃសាធារណរដ្ឋប្រជាធិតេយ្យវៀតណាម!

(១៦) តាំងពីខែកញ្ញា ១៩៤៣ ឧត្តមសេនីយ៍ ដឺហ្គោល បញ្ជាឲ្យ ឧ. ស. ប្លេហ្ស រៀបចំទ័ពមួយកងដើម្បីបញ្ជូនទៅចុងបូព៌ាប្រទេស។ ដល់កងឯកភាពទាំងឡាយកើតមានហើយ រដ្ឋាភិបាលបារាំងសុំឲ្យគេបញ្ជូលកងទាំងនោះ ក្នុងបញ្ហាការអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍របស់ ម៉ោន បាទ្ទឹន។ ពួកអង់គ្លេស-អាមេរិកាំង មិនព្រមដោយសំអាងថាឥណ្ឌូចិននៅក្នុងឆាកប្រយុទ្ធ "ឆាយណា" ដូច្នេះ នៅក្រោមការត្រួតត្រារបស់ ជាងកាយជាក។ ថ្ងៃ ២២ ឧសភា ១៩៤៥ រដ្ឋាភិបាលបារាំងបញ្ជូន ឧ. ស. ហ្សូវ៉ាំង (ក្រោយមកសេនាប្រមុខ), នាយអគ្គសេនាធិការទ័ពបារាំង, ទៅវ៉ាស៊ីងតោនដើម្បីស្ទង់មើលចិត្តអាមេរិកាំង ក្រែងមានការឡើងគោកលើឥណ្ឌូចិន។ ហ្សូវ៉ាំង ក៏បានដឹងថា ការវាយសំរុកលើកក្រោយនឹងត្រូវធ្វើលើប្រទេសជប៉ុនតែម្តង។ បារាំងក៏ស្នើការប្តូរគ្នាយក "អធិបតីភាពបារាំងលើឥណ្ឌូចិន" ទល់នឹងការបូជាកងពលធំពីរ ក្រោមបញ្ជាការ ឧ. ស. ឡឺគ្លែ ទៅឲ្យអាមេរិកាំងប្រើក្នុងការវាយសំរុក។ អាមេរិកាំងមិនព្រម។ ថ្ងៃ ៦ សីហា គ្រាប់បែកបរមាណូក៏ផ្ទុះឡើង។

(១៧) ១៥ ថ្ងៃ ក្រោយការប្រើកម្លាំងពីសំណាក់ជប៉ុននៅថ្ងៃ ៩ មីនា (១៩៤៥) មក មេ "តស៊ូ" និងទាហានប្រមាណ ៥០ នាក់ នៃ "កងកម្លាំងបារាំងសេរី" (F.F.L.) ដែលបានលោតឆ័ត្រលើស្រុកខ្មែរនោះ បានត្រូវជប៉ុនចាប់បានទាំងអស់ ហើយយកទៅដាក់ក្នុងគុកធំ ក្រោយវត្តឧណ្ណាលោម ឯភ្នំពេញ។

(១៨) នៅថ្ងៃនោះ (៧ កុម្ភៈ ១៩៤៥) ទីក្រុងភ្នំពេញបានស្គាល់ការទំលាក់គ្រាប់បែកទី១ នៃប្រវត្តិសាស្ត្រខ្លួន។ យន្តហោះអាមេរិកាំងបានធ្វើឲ្យបែកបាក់ ឬលិចខ្ទេចខ្ទីនូវ ទូកនិងកប៉ាល់ស៊ីវិល នៅកំពង់ផែចតុមុខ (នៅមុខវត្តឧណ្ណាលោម) ហើយបានធ្វើឲ្យស្លាប់និងរបួសបណ្តាជនជាច្រើនរយនាក់។ តាមការនិយាយនៃមហាជន ឮថាជប៉ុនបានស្នើសងជម្ងឺចិត្តលើការខូចខាតពីព្រោះសង្គ្រាម ដែលខ្លួនជាអ្នកដើមហេតុនេះដែរ ប៉ុន្តែព្រះចៅសីហនុថាមិនបាច់ឲ្យសង ដោយ "ដឹងគុណ" ជប៉ុន។ ការណ៍មួយដែលពិត គឺការទំលាក់គ្រាប់បែក "នៅមាត់ទន្លេ" នេះ បានធ្វើឲ្យគេជឿកាន់តែខ្លាំង លើរូបបដិមាករមួយ (ហៅព្រះគំលង់ ឬស្តេចគំលង់) ដែលឥតបានខូចខាតអ្វីឡើយ ក្នុងពេលដែលចេតីយនិងសំណង់ខ្លះទៀតក្នុងវត្តបានត្រូវបាក់បែកខ្ទេចខ្ទី។ គេពុំបានដឹងពិតប្រាកដដែរ អំពីវាសនានៃបដិមាករនេះ ក្រោយខែមេសា ៣០ ឆ្នាំក្រោយមក។

(១៩) "សហភាពបារាំង" នេះ (១៩៤៦) គឺចម្លងមកទាំងត្រដរ ពី "ខម្មិនវែល" អង់គ្លេស (១៩៣១)។ បារាំងធ្វើសហភាពបារាំងនេះ ដើម្បីខំឱបក្រសោបអាណាចក្រខ្លួនកុំឲ្យរលាយ ក្នុងពេលដែលខ្លួនត្រូវដោះលែងបន្តិចម្តងៗ នូវប្រទេសអាណានិគមដែលកំពុងងើបឡើង។ លក្ខន្តិកៈនៃសហភាពបារាំង បានទៅជារឿង "ឈ្លោះគ្នា" យ៉ាងតឹងមាត់ ក្នុងរដ្ឋសភា (តែងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ) ពីរ, សភាឆ្នាំ ១៩៤៥ និង ១៩៤៦។ ពិតណាស់ទៅហើយ បញ្ហាពលរដ្ឋបានត្រូវលើកយកមកនិយាយ : តើពលរដ្ឋនៃសហភាព ជាពលរដ្ឋបារាំងដែរឬអ្វី? ជាការណ៍ធម្មតា ឥតមានរឿងឃើញខ្មែរម្នាក់ ឬអាហ្វ្រិកម្នាក់ មកធ្វើតំណាងរាស្ត្រនៅស្រុកបារាំងទេ! គេក៏រកបានសេចក្តីសំរុះសំរួលមួយ (Compromis)។ អត្ថន័យនៃសហភាពបារាំងបានត្រូវឲ្យក្នុងសេចក្តីផ្តើម នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញបារាំងឆ្នាំ ១៩៤៦: "សហភាពបារាំងមានប្រជាជាតិនិងប្រជាជនទាំងឡាយ ដែលដាក់មកជាមួយគ្នា នូវធនធានរបស់ខ្លួន និងការប្រឹងប្រែងរបស់ខ្លួន ដើម្បីចំរើនអារិយធម៌ខ្លួន ពង្រីកភាពសុខសប្បាយរបស់ខ្លួន និងសន្តិសុខរបស់ខ្លួន"។ សភាមួយនៃសហភាពបារាំង បានត្រូវបង្កើតឡើង ដែលនៅក្នុងនោះ ពួកប្រតិភូ "នៃប្រទេសសមាជិក មានសិទ្ធិស្មើគ្នានឹងប្រតិភូបារាំងដែរ"។ ប៉ុន្តែ ច្បាប់ដែលបានត្រូវសំរេច, តាមធម្មតា, ដោយសភាអាយក្នុងប្រទេសសមា-

ជិត ត្រូវយកទៅដាក់ឲ្យសភានៃសហភាពពិនិត្យ។ របៀបរៀបចំដ៏ស្មុគ្រស្មាញនេះ បានត្រូវព្រះបាទសីហនុវិនិច្ឆ័យថា ផុយនឹងវិចារណញ្ញាណ (absurde)

(២០) នាម៉ឺនយួនឈ្មោះ ង៉ោ ឌិនយៀម បានចង់គំនុំទុកយ៉ាងដិតៗ ពេលដែលខ្លួនឡើងកាន់អំណាចក្នុងឆ្នាំ ១៩៥៥ (១០ ឆ្នាំក្រោយមក) យៀម ចាប់បើកយុគនៃការព្យាបាទខ្មែរកម្ពុជាក្រោមៗ ក្នុងពេលនោះ រាជរដ្ឋាភិបាលបានប្ដឹងទៅអង្គការសហប្រជាជាតិៗ គឺក្នុងពេលដែលខ្មែរយើងបះសម្លាប់យួននៅឆ្នាំ១៩៤៥ នោះហើយ ដែលយួនបានចាំឡើងវិញនូវពាក្យ "ម៉ា តុំ" (រាវបង្កង) ដូចដែលខ្មែរយើងចាំមិនភ្លេចនូវពាក្យ "កំពប់តែអុង"ៗ

(២១) មរណភាពនៃ រូសឺវែល បានបង្វែរផ្លូវនៃសាវតាប្រទេសទាំងបីនៃឥណ្ឌូចិនៗ គេជឿជាក់ថា បើសិនជាប្រធានាធិតីអាមេរិកាំង នៅរស់នៅឡើយក្នុងពេលនោះ បារាំងមិនអាចដាក់ជើងលើដីឥណ្ឌូចិនវិញបានឡើយៗ

(២២) កត្តាដែលសំរេចចិត្តពួកជប៉ុន (និងបន្ទាប់មកពួកបារាំង) ឲ្យប្រគល់កូសាំងស៊ីនឲ្យទៅយួន មាន២ : ទស្សនៈប្រាកដនិយម និងការមើលងាយៗ ប្រាកដនិយម ព្រោះខ្មែរនៅកូសាំងស៊ីនជាជនជាតិភាគតិចៗ ការមើលងាយ ជានាមតែមួយដែលគេអាចប្រើ ដើម្បីចង្អុលអាកប្បកិរិយានៃបារាំងអាណានិគមនិយមចំពោះមុខស្ដេចខ្មែរយើងទាំងឡាយ ហើយតាមនោះ ចំពោះប្រទេសយើងទាំងមូលៗ ការណ៍ដែលស្ដេចយើងរស់នៅក្នុងចំណោមស្រីស្នំទាំងហ្វូង គឺល្បែងនិងអាមាត្យទាំងកង ហើយដែលកិច្ចដំនុំរឿងរ៉ាវប្រទេស មានតែការគាល់ហៀពីសំណាក់នាម៉ឺន "ដែលមានងារជាឃុន ជាហ្លួង ជាព្រះ ជាឧកញ៉ា... ប៉ុន្តែដែលគ្មានចេះអ្វី ក្រៅពីលុតជង្គង់ចុះក្រាបថ្វាយបង្គំ ហើយដើរទាចូលទៅតែប៉ុណ្ណោះ, ការណ៍នេះ រូបភាពនេះ ជាដើមហេតុនៃការមើលងាយប្រទេសជាតិយើង ពីសំណាក់បារាំងអាណានិគមនិយមៗ

(២៣) ឧត្តមសេនីយ៍ ដឺហ្គោល, បុរសដែលសម្ដេចសីហនុគោរពជាងអ្វីទាំងអស់ បន្ទាប់ពីព្រះសមណៈគោត្តម (ក្នុង "ឥណ្ឌូចិនឃើញពីប៉េកាំង"), បានធ្វើសុន្ទរកថាមួយទៀត ២១ ឆ្នាំក្រោយមក នៅទីក្រុងភ្នំពេញក្នុងឆ្នាំ ១៩៦៦ៗ ចំពោះត្រចៀកអាមេរិកាំង ដែលកំពុងទប់ទល់នឹងកុម្មុយនិស្ត ក្នុងវៀតណាមខាងត្បូងនិងតាមព្រំដែនខ្មែរយើង សុន្ទរកថានៅភ្នំពេញនេះ ឲ្យតំបូន្មានផុយទាំងស្រុង ពីតំបូន្មានដែលលេចចេញពីការ "ប្រាជ្ញា" នៃថ្ងៃ ១៧-៨-៤៥ៗ ហើយបើ រូសឺវែល ឮ ប្រហែលជាគាត់ប្រែខ្លួនក្នុងផ្នូរគាត់ហើយ (តាមពាក្យនិយាយមួយរបស់បារាំង)ៗ

(២៤) បីថ្ងៃមុនសុំការចុះចាញ់នៃជប៉ុន "កាល់កត្តា" បានឲ្យទំលាក់តាមឆ័ត្រយោងលើឥណ្ឌូចិន នូវក្នាក់ងារសម្ងាត់មួយក្រុម ជាមួយគ្នានឹង ហ្សង់ សេឌីល និង ព្យែរមេះស្មែ ដែលគេបំរុងឲ្យធ្វើជា ស្នងការនៃសាធារណរដ្ឋប្រចាំតុងកឹងៗ ក្រៅពី សាំងតឺនី ដែលបានមកដល់ហាណូយដោយចេញពីស្រុកចិន តាមកប៉ាល់ហោះអាមេរិកាំង, ពួកលោតឆ័ត្រទាំងអស់ បានត្រូវវៀតមិញចាប់ទុកៗ ឥស្សរជនបារាំងទាំងនេះ បានមានឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំង ទៅលើនយោបាយបារាំងលើឥណ្ឌូចិនជាពិសេស និងលើអតីតៈប្រទេសអាណានិគមបារាំងជាទូទៅៗ

(២៥) សមាគតរដ្ឋ ឬរដ្ឋ "ហ៊ុន" នឹងបារាំង (Etats associés) មានប្រទេសដែលនៅក្នុងសហភាពបារាំង (អានលេខយោង ១៩)ៗ កាលយើងមិនទាន់បានឯករាជ្យ អ្នកផងឧស្សាហ៍ឃើញ, ក្រៅពីទាហានបារាំង, នូវទាហាន "អាព្រិច" និងទាហាន "អាមារ៉ុក" ដើរធ្លាត់ធ្វែងតាមផ្លូវនៅភ្នំពេញៗ ក្នុងពពួក សេណេហ្កាឡេ និង ម៉ារ៉ូកាំង ទាំងនោះ មានមួយចំណែកធំដែលបានស្លាប់ ក្នុង "ចំការកិត្តិយស" ឥណ្ឌូចិនក្នុងចំបាំងជាមួយវៀតមិញនេះៗ៚